

Sociability and Vitality of Urban Public Spaces: Evidence from the Perspective of Experts and Users in Valiasr St., Tehran

Farrokh Tahmasebi¹ Hossein Nazmfar² Abolfazl Ghanbari^{3*} and Hassan Rezaei Nia⁴

1. PhD student in Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Mohaghegh Ardabili University, Ardabili, Iran

2. Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Mohaghegh Ardabili University, Ardabili, Iran

3. Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran

4. PhD in Geography and urban planning, university of Tehran, Tehran, Iran

* Corresponding Author, nazmfar@uma.ac.ir

ARTICLE INFO ABSTRACT

UPK, 2022

VOL. 6, Issue 2, PP, 131-148

Received: 6 Jun 2021

Accepted: 22 Apr 2021

Research articles

KEYWORDS: Vitality, Daily life, Urban space, Night life, social life

Introduction: Today, with the increasing trend of privatization of public spaces and its control in various ways; the sociability of public space, which is one of the pillars of urban vitality; has been challenged. On the other hand, a lack of attention to the social dimension of vitality is observed in most studies. After years of neglecting streets as public spaces, now more than ever, people around the world are becoming more interested and aware of the multiple functions of streets. Vitality in the urban realm is an important quality that increases the pleasant feeling of the streets and encourages social life as an important indicator of the health of the streets. The use of the words sociable and antisocial expresses the spatial qualities that bring people together or separate them. Sociability is a quality that is not easily obtained in a public space. That a public space can absorb social functions is an important advantage that depends first on the social structure of each society and then on the behavioral and psychological patterns of the members of that society. Finally, the space itself must have a quality of design and architecture that supports social activities. This study seeks to identify the most important indicators of sociability to achieve vitality in Valiasr St., Tehran from the perspective of experts and street users.

Objectives: The purpose of this study is to investigate the relationship between the two concepts of sociability and vitality in Valiasr Street, Tehran to use the results in urban public space planning. This research seeks to achieve the most important criteria of sociability of public spaces to achieve vitality in Valiasr Street, Tehran, based on the views of experts and users. Valiasr Street was chosen for this study because it is the longest street in Tehran, connecting the geographical north and south as well as the class north and south of the city.

Methodology: In this regard, a comparative analysis is performed based on the views of experts on Valiasr Street and the users of this street. By adopting a combined approach with a sequential exploratory research design and using three methods of unstructured interview, observation committee and field observation, research data were collected. Due to the difference in the structure of quantitative and qualitative data, data collection and analysis methods were performed in two ways. In the qualitative section: the target community of this section is urban experts, including professors of geography and urban planning; they are city managers and PhD students of geography and urban planning. A sampling of this section was done based on the

Cite this article:

Tahmasebi, F., Nazmfar, H., Ghanbari, A., & Rezaei Nia, H. (2022). Sociability and Vitality of Urban Public Spaces: Evidence from the Perspective of Experts and Users in Valiasr St., Tehran. *Urban Planning Knowledge*, 6(2), 131-148.

Doi: <https://doi.org/10.22124/upk.2022.20074.1662>

purposeful method, which is specific to qualitative research. In the quantitative section: The population studied in the quantitative section is the users of Valiasr Street, who were questioned in three sequences. The sample size of this section was equal to 30 people from each sequence, which was sampled in an available way, and a total of 81 healthy questionnaires were obtained.

Result: A total of seven main criteria was identified by experts, but 3 of these 7 criteria were not approved by users. The results were then discussed in two areas. First, it was found that, contrary to experts' views, criteria that are more collectivist are less preferred by users. There were also fundamental differences in the views of the two groups. So that the experts had a scientific but idealistic attitude towards the issues and issues of public spaces. While users' point of view is a simple, minimal but realistic view of their preferences and desires from a public space, which is based on their lived experience of public spaces.

Conclusion: After analyzing the content of experts' interviews, seven sociability criteria were summarized as effective criteria for the vitality of Valiasr Street. Three of these seven criteria were not approved by users. In general, criteria that were more collectivist were less preferred by users. On the other hand, criteria such as "roaming and presence of pedestrians on the street", "presence and long stops", "diversity in behavior and activity patterns" and "responsiveness of the space to the needs of daily life" were the most important preferences of users in this component. These results show the principle that in the sociability of Valiasr Street, things that are individualistic or can be done by individual discretion are more preferred by users. The results of survey and field studies in Valiasr Street also showed that there is social acceptance in the form of specific nodes in this street, which can be fully identified and evaluated through survey studies. Tajrish Square, Ferdous Bagh, Vanak Square, Valiasr Square, Valiasr Crossroads, and areas with large parks such as Mellat Park are among these nodes. However, despite the fact that there is a significant difference between the northern and southern parts of the street in terms of the level of sociability, the lower part of the street, especially between El-Ghanebal Street and Railway Square, faces a serious challenge in all components of sociability and subsequently vitality; however, the ill-considered and prescriptive actions of Tehran's urban administration in recent years have led to the loss of a major part of the social space and social functions of Valiasr Street throughout the space of this street. Finally, the realization of the sociability of public spaces depended on a series of requirements and underlying conditions that can be sought in the field of macro-political, institutional and social structures.

Highlights:

- Basically, the two categories of sociability and vitality have a lot of overlap in indicators and components. But so far, the relationship between the two has not been well researched.
- Having a purely scientific and idealistic attitude of experts toward the issues and topics of public spaces; cannot lead to the vitality of urban space. Therefore, the preferences and biological and real experience of users, as well as the identification and localization of vitality components should be the criterion for creating vibrant urban spaces.

اجتماع‌پذیری و سرزندگی فضاهای عمومی شهری: شواهدی از دیدگاه متخصصین و کاربران در خیابان ولیعصر تهران

فرخ طهماسبی^۱، حسین نظم‌فر^۲، ابوالفضل قنبری^۳، حسن رضایی‌نیا^۴

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۲. استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۳. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۴. دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: nazmfar@uma.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>دانش شهرسازی، ۱۴۰۱ دوره ۶، شماره ۲، صفحات ۱۳۱-۱۴۸ تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۲ مقاله پژوهشی</p>	<p>بیان مسأله: امروزه با روند رو به افزایش خصوصی شدن فضاهای عمومی و کنترل آن به روش‌های مختلف؛ اجتماع‌پذیری فضای عمومی که یکی از ارکان سرزندگی شهری می‌باشد؛ دچار چالش شده است. از طرفی کم توجهی به بعد اجتماعی سرزندگی در اکثر پژوهش‌ها مشاهده می‌شود. این پژوهش به دنبال شناسایی مهمترین شاخصه‌های اجتماع‌پذیری برای دستیابی به سرزندگی در خیابان ولیعصر تهران از نگاه متخصصان و کاربران خیابان می‌باشد.</p> <p>اهداف: هدف از پژوهش حاضر، بررسی نسبت و ارتباط دو مفهوم اجتماع‌پذیری و سرزندگی در خیابان ولیعصر تهران جهت کاربست نتایج آن در برنامه‌ریزی فضاهای عمومی شهری است.</p> <p>روش پژوهش: در این راستا، یک تحلیل تطبیقی بر اساس دیدگاه متخصصین آشنا به خیابان ولیعصر و کاربران این خیابان انجام گردید. با اتخاذ یک رویکرد ترکیبی مبتنی بر طرح تحقیق متوالی اکتشافی و با استفاده از سه روش مصاحبه بدون ساختار، پیمایش کمی و مشاهده میدانی، داده‌های پژوهش گردآوری شد.</p> <p>یافته‌ها: در مجموع ۷ معیار اصلی توسط متخصصین شناسایی شد که ۳ مورد از این ۷ معیار مورد تأیید کاربران قرار نگرفت. در ادامه نتایج در دو محور مورد بحث قرار گرفت. نخست اینکه مشخص شد برخلاف دیدگاه متخصصین، معیارهایی که حالت جمع‌گرایانه‌تر دارند، از سوی کاربران کمتر ترجیح داده می‌شوند. ضمن اینکه تفاوت‌های اساسی در دیدگاه این دو گروه وجود داشت. بطوری که متخصصین، نگرشی علمی اما ایده‌آل‌گرا نسبت به مسائل و موضوعات فضاهای عمومی داشتند. در حالی که دیدگاه کاربران، یک دیدگاه ساده، حداقلی اما واقعی از ترجیحات و خواسته‌های آن‌ها از یک فضای عمومی می‌باشد که مبتنی بر تجربه زیسته آن‌ها از فضاهای عمومی است.</p> <p>نتیجه‌گیری: در نهایت تحقق اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی در گرو یک سری از الزامات و شرایط زمینه‌ای تشخیص داده شد که در حیطه ساختارهای کلان سیاسی، نهادی و اجتماعی قابل جستجو هستند.</p>

نکات برجسته:

- اصولاً دو مقوله اجتماع‌پذیری و سرزندگی دارای همپوشانی زیادی در شاخص‌ها و مولفه‌ها هستند. اما تاکنون نسبت این دو، به خوبی واکاوی نشده است.
- داشتن نگرشی صرفاً علمی و ایده‌آل‌گرای متخصصین نسبت به مسائل و موضوعات فضاهای عمومی؛ نمی‌تواند منجر به سرزندگی فضای شهری شود. لذا ترجیحات و تجربه زیستی و واقعی کاربران و همچنین شناسایی و بومی سازی مولفه‌های سرزندگی نیز باید در خلق فضاهای سرزنده شهری ملاک قرار گیرد.

ارجاع به این مقاله:

طهماسبی، فرخ، نظم‌فر، حسین، قنبری، ابوالفضل و رضایی‌نیا، حسن. (۱۴۰۱). اجتماع‌پذیری و سرزندگی فضاهای عمومی شهری: شواهدی از دیدگاه متخصصین و کاربران در خیابان ولیعصر تهران.

دانش شهرسازی، ۶(۲)، ۱۳۱-۱۴۸. Doi: <https://doi.org/10.22124/upk.2022.20074.1662>

بیان مسأله

در طول تاریخ، روبرو شدن با سایر مردم، یکی از مهم‌ترین عملکردها و جذابیت‌های شهر بوده‌است و فضاهای شهری نقش اصلی را به‌عنوان مکان‌های ملاقات بازی کرده‌اند (گل^۱، ۲۰۰۷). خیابان‌ها به‌مثابه مهم‌ترین عنصر عملکردی شهرها، نقش کلیدی در پیوند عملکردهای اجتماعی و عملکردهای فضایی دارند. خیابان از مدت‌ها قبل به‌مثابه آزمایشگاهی برای مطالعه زندگی اجتماعی بوده است (هوبارد و لیون^۲، ۲۰۱۸). زیرا می‌تواند نقطه آغازی برای مطالعه فرآیندهای اجتماعی گسترده‌تری باشد که در تولید فضاهای شهری دخیل هستند (هوبارد و لیون، ۲۰۱۸). باین‌حال همان‌طور که برخی از محققان تأکید دارند، خیابان‌ها به‌ندرت مطابق با ایده‌های طراحان و کاربران آن جهت برپایی لذت و نشاط ساخته می‌شوند. بلکه در بسیاری از شهرها، این ضرورت‌های نظام سرمایه‌داری است که طراحی و مدیریت خیابان‌ها را هدایت می‌کند (هوبارد و لیون، ۲۰۱۸). بعد از سال‌ها عدم توجه به خیابان‌ها به‌عنوان فضای عمومی، اکنون بیش از هر زمان دیگری، مردم در سراسر جهان به کارکردهای متعدد خیابان‌ها علاقه‌مند و واقف شده‌اند (پارک، اوینگ، صوری و لارسن^۳، ۲۰۱۹). در این راستا مجامع دانشگاهی و مدیریت شهری در جهان سعی دارند عنصر گمشده خیابان که سرزندگی آن است را بازیافته و مردم را به حضور در خیابان‌ها دعوت کنند. اصولاً سرزندگی یکی از نیازهای اساسی شهرهاست که با توسعه روند شهرنشینی و تشدید آسیب‌های اجتماعی، هم‌اکنون روزبه‌روز بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد (رستگار، مالک و احمدی^۴، ۲۰۱۴). سرزندگی در قلمرو شهری، یک کیفیت مهم محسوب می‌شود که منجر به افزایش حس لذت‌انگیز خیابان‌ها شده و زندگی اجتماعی را به‌عنوان شاخص مهمی از سلامت خیابان‌ها تشویق می‌نماید (باجچینوسی، بقیری و قجینولی^۵، ۲۰۱۸). کیفیت، امری بنیادی است که مستقیماً بر درک کاربران فضا، عملکرد آن‌ها در فضا و اجتماعی شدن فضا تأثیر می‌گذارد (کارمونا، مگالس و هاموند^۶، ۲۰۰۸). استفاده از واژه‌های اجتماع‌پذیر و اجتماع‌گریز، بیانگر کیفیت‌های فضایی هستند که مردم را گرد هم جمع می‌کنند یا از هم دور می‌کنند (لنگ^۷، ۱۹۸۷). اجتماع‌پذیری، کیفیتی است که به‌آسانی برای یک فضای عمومی به دست نمی‌آید. اینکه یک فضای عمومی بتواند کارکردهای اجتماعی را جذب کند، مزیت مهمی است که در وهله اول به ساختار اجتماعی هر جامعه و سپس به الگوهای رفتاری و روان‌شناختی اعضای آن جامعه بستگی دارد. در نهایت خود فضا نیز باید دارای کیفیتی از طراحی و معماری باشد که از فعالیت‌های اجتماعی حمایت کند (طهماسبی، نظم‌فر، قنبری و رضایی‌نیا، ۱۳۹۹). در همین راستا، بررسی نسبت و ارتباط بین دو مقوله سرزندگی و اجتماع‌پذیری، موضوع محوری مطالعه حاضر است. اصولاً دو مقوله اجتماع‌پذیری و سرزندگی دارای همپوشانی زیادی در شاخص‌ها و مؤلفه‌ها هستند. اما تاکنون نسبت این دو، به‌خوبی واکاوی نشده است. یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های بررسی این نسبت و ارتباط آن است که اجتماع‌پذیری، عنصر اساسی سرزندگی و درعین‌حال حلقه گمشده آن است. مشکل بسیاری از فضاهای عمومی معاصر این است که اجتماع‌پذیر نیستند. بنابراین، هر تلاشی برای سرزنده ساختن این فضاها، بدون در نظر گرفتن معیارهای اجتماع‌پذیری و روش‌های اجتماع‌پذیر کردن فضاهای عمومی راه به‌جایی نخواهد برد. این خلأ، حتی در سوابق پژوهشی موضوع نیز دیده می‌شود. به‌طوری‌که بسیاری از مطالعات موجود، با تمرکز بر روی مؤلفه‌های کالبدی سرزندگی، نگرش اجتماعی به فضای خیابان را تا حد زیادی نادیده گرفته‌اند. درحالی‌که باید فضای خیابان به‌عنوان یک فضای اجتماعی و محلی برای تعاملات اجتماعی مورد مطالعه قرار گیرد (پایومیر^۸، ۲۰۰۷). از سوی دیگر، بایستی بین دو گروه از عاملان اجتماعی فضاهای عمومی، از نظر نحوه نگرش به مقوله اجتماع‌پذیری و نسبت آن با سرزندگی تفاوت قائل شد. معیارهایی که شهروندان و کاربران فضاهای عمومی مدنظر دارند، برآمده از تجارب زندگی روزمره و اهداف آن‌ها برای استفاده از فضاهای عمومی است. درحالی‌که متخصصان به‌عنوان اعضای جامعه حرفه‌ای برنامه‌ریزی، نقشی محوری در تولید فضاهای عمومی چه در قالب ایده‌پردازی و چه به‌صورت طراحی و اجرا دارند. تحلیل هم‌زمان این دیدگاه‌ها، اولاً

¹ Gehl

² Hubbard & Lyon

³ Park, Ewing, Sabouri & Larsen

⁴ Rastegar, Ahmadi & Malek

⁵ Bajcinovci, Gjinolli & Beqiri

⁶ Carmona, De Magalhaes & Hammond

⁷ Lang

⁸ Paumier

موجب مشارکت دادن شهروندان در پروسه تولید، طراحی و ساخت فضاهای عمومی می‌شود و ثانیاً، با شناسایی نقطه نظرات مشترک بین این دو گروه، راهبردهای واقع‌گرایانه‌تر و کاربست‌پذیرتری برای سرزنده ساختن فضاهای عمومی شهری فراهم می‌آید. با توجه به موارد فوق، این پژوهش درصدد دستیابی به مهم‌ترین معیارهای اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی برای رسیدن به سرزندگی در خیابان ولیعصر تهران بر اساس دیدگاه متخصصان و کاربران است. خیابان ولیعصر از آن جهت برای این مطالعه انتخاب شد که به‌عنوان طولانی‌ترین خیابان تهران، اتصال‌دهنده شمال و جنوب جغرافیایی و همچنین شمال و جنوب طبقاتی شهر است. این خیابان در مسیر خود از مناطق ۱، ۳، ۶ و ۱۱ عبور می‌کند. وجود فضاها، فعالیت‌ها و هویت‌های متنوع در طول این خیابان، آن را نمونه مناسبی برای مطالعه ارتباط بین اجتماع‌پذیری و سرزندگی قرار می‌دهد. بر این اساس دو سؤال در پژوهش حاضر مطرح گردید:

۱. مهم‌ترین شاخصه‌های اجتماع‌پذیری برای دستیابی به سرزندگی در خیابان ولیعصر از نگاه متخصصان و کاربران این خیابان چیست؟
۲. از تحلیل نسبت و ارتباطات بین دو مؤلفه اجتماع‌پذیری و سرزندگی، چه نکاتی برای برنامه‌ریزی فضاهای عمومی شهری می‌توان اتخاذ نمود؟

مبانی نظری

سرزندگی^۱ و ویژگی‌های آن در خیابان‌های شهری

سرزندگی شهری را می‌توان به دو عنصر اصلی یعنی مردم و فضای مورد استفاده برای فعالیت‌های آن‌ها تقسیم کرد. یان گل و جین جیکوبز معتقدند که سرزندگی شهری ناشی از نشاط مردم در فضای شهری و همچنین فعالیت‌های آن افراد است (لوو، هوآنگ، شی و یانگ، ۲۰۱۹). در واقع سرزندگی می‌تواند به‌عنوان یک احساس شهودی توصیف شود و قابل اندازه‌گیری نیست. سرزندگی در خیابان‌های شهری تنها زمانی وجود خواهد داشت که مردم و فعالیت‌ها در آن حضور دارند. بنابراین واضح‌ترین بیان سرزندگی یک خیابان عبارت است از تراکم افراد در فعالیت‌های غیرضروری. از سوی دیگر، سرزندگی شهری، آینه‌ای از سطح شلوغی و کمیت حضور مردم در فضاهای شهری نیست، بلکه کیفیتی است وابسته به مکان منظر، جایی که مخاطب از تمام اقشار جامعه جهت انجام فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی افزون بر فعالیت‌های اجباری حضور یابد (مرتاض‌مهربانی، منصوری و جواد، ۱۳۹۶). همان‌طور که یان گل بیان می‌کند، تعداد کاربران (کمیت)، عامل مهمی در سرزندگی فضا است، اما عامل دیگری که به همان اندازه اهمیت دارد، مدت‌زمانی است که کاربران در فضای عمومی شهر صرف می‌کنند. وی اضافه می‌کند که سطح فعالیت عملاً محصول تعداد و زمان است. مردم زیادی که به‌سرعت از میان فضا عبور می‌کنند، مشخصاً زندگی کمتری در شهر ایجاد می‌کنند تا گروهی از مردم که در آن وقت می‌گذرانند (پاکزاد، ۱۳۹۸). در واقع سرزندگی شهری می‌تواند به‌عنوان یک ویژگی؛ به ادراک مثبتی که به‌وسیله مردمی که در آنجا زندگی می‌کنند نسبت داده شود و در نتیجه باعث شود که آن‌ها مدت‌زمان طولانی را صرف ماندن در آن فضا کنند و یک تجربه مشابه را در آنجا تکرار نمایند (سپ، ۲۰۱۷). از طرفی انسان پدیده‌ای را سرزنده می‌داند که به‌نوعی تحرک و تکاپو داشته و تلاش برای ادامه بقا در آن مشهود باشد. هر چه پدیده بزرگ‌تر و پیچیده‌تر باشد، فرصت برای بروز نشانه‌های سرزنده بودن در آن بیشتر و متنوع‌تر خواهد بود (پاکزاد، ۱۳۹۸).

با توجه به تعاریف ارائه‌شده از سرزندگی، می‌توان به‌ضرورت سرزنده ساختن خیابان‌ها به‌عنوان نمود اصلی فضای عمومی شهری و مهم‌ترین مکان زندگی جمعی شهروندان پی برد.

اجتماع‌پذیری^۴ و مؤلفه‌های آن

¹ Vitality

² Lu, Huang, Shi & Yang

³ Sepe

⁴ Sociability

اجتماع‌پذیری یکی از کیفیت‌های فضای عمومی است که همراه با کیفیت‌های دیگری همچون دسترس‌پذیری، آسایش و امنیت، باعث شکل‌گیری یک فضای عمومی موفق و سرزنده می‌شود. این مؤلفه در اصل بر کارکردهای اجتماعی فضا دلالت دارد. همان‌طور که کار و همکاران (۱۹۹۲) اشاره می‌کنند، در یک فضای عمومی که به‌خوبی طراحی و مدیریت شده است، تکرار کسل‌کننده زندگی روزمره می‌تواند تا حد زیادی از بین برود. زیرا فضای عمومی به ما این امکان را می‌دهد که دیگران را به‌عنوان مردم عادی ببینیم (نه در قالب‌های رسمی، اداری، دانشگاهی، سیاسی و...). دیدن افرادی که متفاوت از ما هستند، اما به شیوه‌ای مشابه با ما از فضای عمومی استفاده می‌کنند، نوعی پیوند اجتماعی موقت بین کاربران فضای عمومی ایجاد می‌کند (کار، استفان، استون، ریولین و فرانسیس، ۱۹۹۲). در این نوع مواجهه با دیگران، افراد منابع متنوعی از لذت‌های تعاملی نظیر گفتگو، تماشای مردم و اجتماعی شدن را تجربه می‌کنند. درحالی‌که هم‌زمان می‌توانند به‌صورت ناشناس در دنیای غریبه‌ها باقی بمانند. این تعاملات بسیار مهم هستند. زیرا برقراری پیوندهای ارتباطی جدید با غریبه‌ها و افرادی که در دایره مخاطبین آشنا و نزدیکان فرد قرار ندارند، موجب غنی‌سازی سرمایه اجتماعی شده، تبعیض اجتماعی را کاهش می‌دهد و تصویر واقع‌گرایانه‌تری راجع به «دیگران» در ذهن شهروندان ایجاد می‌کند (بویجس، الندس و لانگز، ۲۰۰۹). تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی، نه تنها دربرگیرنده ارتباطات منظم و دائمی بین افراد است، بلکه ارتباطات و تعاملات روزمره کوتاه‌مدت را نیز شامل می‌شود. حتی می‌توان گفت بیشتر بودن ارتباطات کوتاه‌مدت بین غریبه‌ها نشان‌دهنده جامعه‌پذیری بالاتر یک شهر است (پترز و هانا، ۲۰۱۱). زیرا حضور مشترک غریبه‌ها در فضاهای عمومی، باعث می‌شود که تحمل نظرات متفاوت در آنجا تمرین شود. چنانکه مدنی‌پور تأکید دارد، ساختار شهر مدرن تا حد زیادی مانع از وقوع این اقدامات می‌شود. زیرا افرادی که از خودروهایی شخصی استفاده می‌کنند از میان فضاهای عمومی می‌گذرند و بدین ترتیب یک‌بار خود را از دیگران جدا می‌کنند و سپس بار دیگر از طریق نهادهای انتزاعی، پیچیده و بوروکراتیک به دیگران متصل می‌شوند (مدنی‌پور، ۲۰۰۳).

سرزندگی خیابان‌های شهری و نسبت آن با اجتماع‌پذیری

از لحاظ منطقی، بین دو مؤلفه اجتماع‌پذیری و سرزندگی رابطه عموم و خصوص مطلق برقرار است. یعنی هر فضای اجتماع‌پذیر، فضایی سرزنده است. ولی هر فضای سرزنده‌ای، لزوماً اجتماع‌پذیر نیست. اگر سرزندگی را متشکل از دو جزء کالبدی و غیرکالبدی بدانیم، اجتماع‌پذیری در واقع بخشی از کیفیت غیرکالبدی سرزندگی محسوب می‌شود. بنابراین، اجتماع‌پذیر بودن فضا شرط مهمی برای سرزندگی فضا است. سرزندگی در این معنا به مفهوم پذیرا بودن فضا برای افراد و گروه‌های اجتماعی مختلف، تأمین آسایش روانی و فیزیکی و ایجاد بستر لذت بردن افراد و گروه‌های اجتماعی از حضور در فضا است (پاکزاد، ۱۳۹۸). در مجموع، مبانی نظری و ادبیات موجود در مورد سرزندگی فضاهای شهری، توجه ویژه‌ای به اجتماع‌پذیری فضا دارد و شرط اصلی فعال بودن فضا را مهیا ساختن شرایط حضور تمامی گروه‌ها می‌داند.

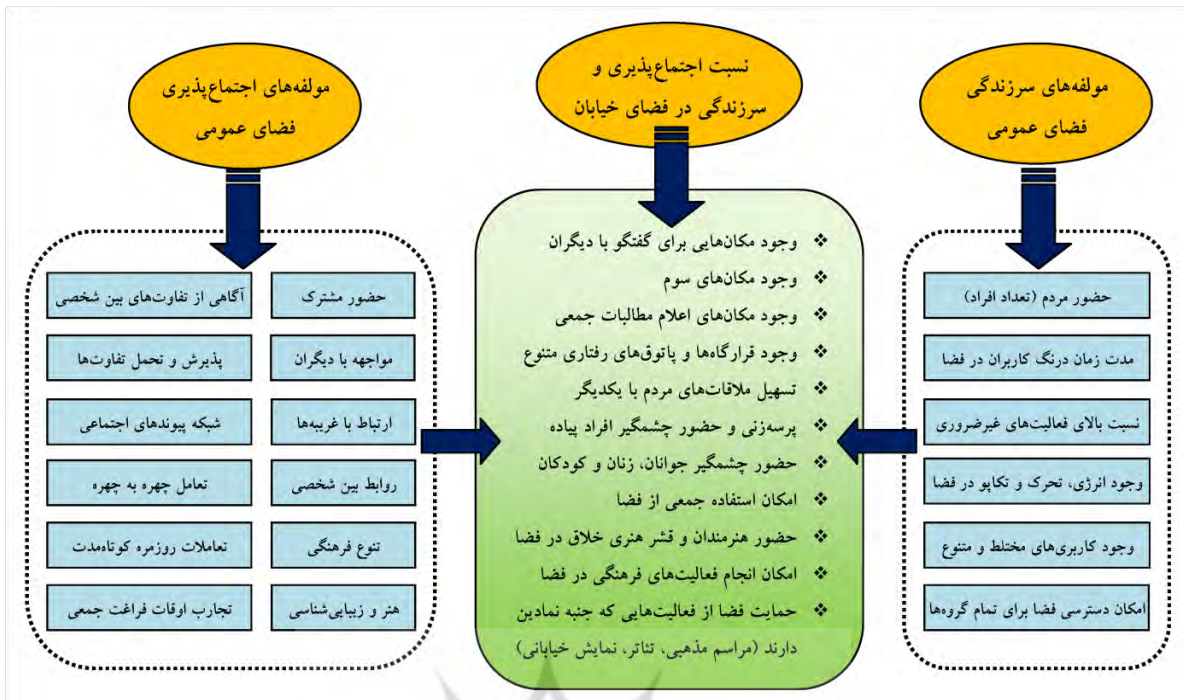
مدل مفهومی تبیین‌کننده نسبت اجتماع‌پذیری با سرزندگی خیابان‌های شهری در شکل شماره ۱ قابل مشاهده است. بر طبق این مدل، نقطه تلاقی مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری با مؤلفه‌های سرزندگی در یک فضای عمومی، شامل کیفیت‌ها و ویژگی‌هایی است که منجر به پدید آمدن مکان‌ها و فضاهایی با کارکرد اجتماعی‌تر می‌شود. یک فضای عمومی اجتماع‌پذیر، دارای مکان‌های متعدد برای گفتگوی افراد، مکان‌هایی برای اعلام مطالبات جمعی، قرارگاه‌های رفتاری متنوع، مکان‌های سوم و مکان‌های فرهنگی است. از طرفی، فضاهای اجتماع‌پذیر تسهیل‌کننده حضور گروه‌های مختلف اجتماعی با سنین مختلف و پایگاه‌های طبقاتی متنوع بوده، برابری جنسیتی را تضمین می‌کند، و ضمن اولویت‌بخشی تردد پیاده‌محور بر تردد خودرو محور، از فعالیت‌های هنری، نمادین و فرهنگی حمایت می‌نماید.

¹ Carr, Stephen, Francis, Rivlin & Stone

² Buijs, Elands & Langers

³ Peters & Haan

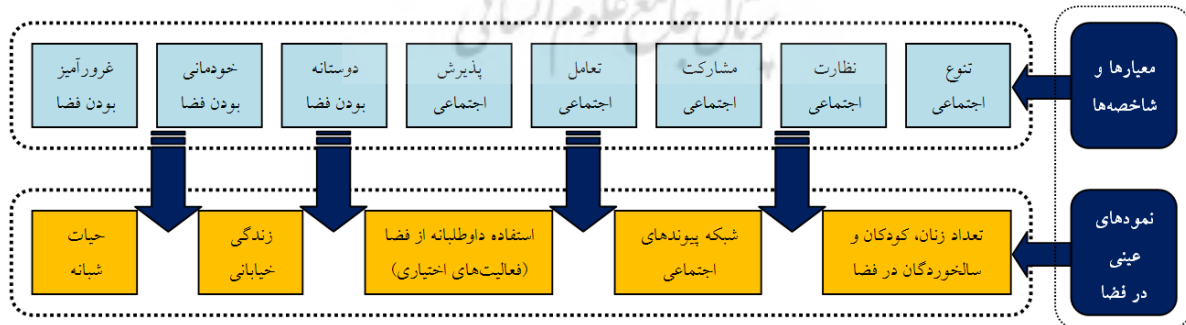
⁴ Madnipour

شکل ۱. مدل مفهومی برآمده از ادبیات نظری موجود در خصوص نسبت اجتماع‌پذیری با سرزندگی فضاهای عمومی شهری

پیشینه پژوهش

مؤسسه پژوهشی پی‌پی‌اس^۱ با مطالعات بیش از ۱۰۰۰ فضای عمومی در نقاط مختلف دنیا، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های فضاهای عمومی را اجتماع‌پذیری آن‌ها می‌داند (پی‌پی‌اس، ۲۰۰۹). بر اساس نتایج مطالعات این موسسه، اجتماع‌پذیری یکی از چهار معیار اصلی برای ارتقای کیفیت مکان‌ها است. سه معیار دیگر شامل «کاربری و فعالیت»، «آسایش و منظر» و «دسترسی و ارتباط» است. چنانکه در شکل شماره ۲ مشاهده می‌شود، معیارهای اجتماع‌پذیری از نظر PPS شامل مواردی همچون تنوع اجتماعی، نظارت اجتماعی، پذیرش، تعامل و مشارکت اجتماعی، دوستانه بودن، خودمانی بودن و افتخارآمیز بودن فضا است. این معیارها در صورت تحقق یافتگی در یک فضای عمومی، به نتایجی از قبیل حضور چشمگیر زنان، کودکان و خردسالان در فضا، ایجاد شبکه‌ای از پیوندهای اجتماعی قوی بین کنشگران، استفاده داوطلبانه از فضا، حیات شبانه یا زندگی ۲۴ ساعته در فضا و در نهایت زندگی خیابانی منجر می‌شود. حیات خیابانی و احیای خیابان به‌مثابه فضای اجتماعی، حد نهایی اجتماع‌پذیری است.

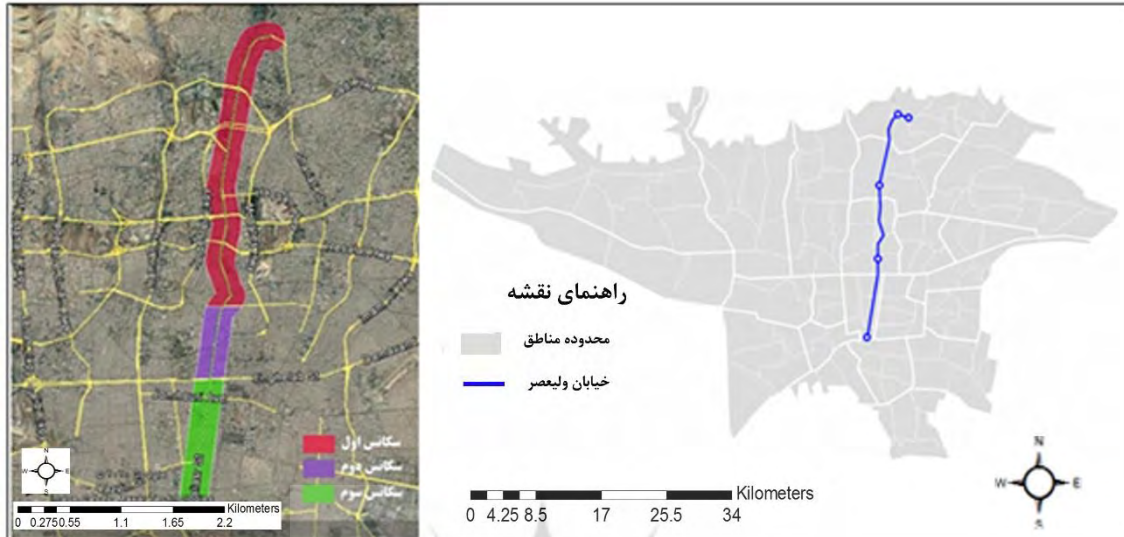

شکل ۲. شاخصه‌های اجتماع‌پذیری و نمودهای عینی آن در فضای عمومی بر اساس مطالعات موسسه PPS برگرفته از مطالعات: (پی پی اس، ۲۰۰۹)

^۱ PPS Organization

محدوده مورد مطالعه

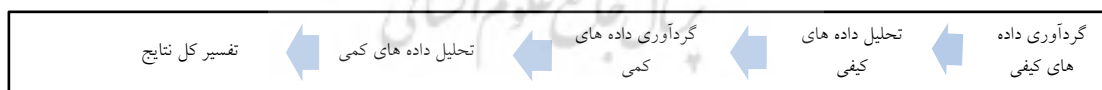
محدوده مورد مطالعه پژوهش، خیابان ولیعصر تهران است. پیمایش میدانی در سه سکانس زیر از این خیابان انجام شد: ۱- میدان ولیعصر تا میدان تجریش؛ ۲- چهارراه ولیعصر تا میدان ولیعصر؛ ۳- چهارراه ولیعصر تا میدان راه آهن.

شکل ۳. موقعیت خیابان ولیعصر و سکانس‌های مورد مطالعه بر روی نقشه شهر تهران

روش پژوهش

هدف مقاله حاضر دستیابی به شناختی عمیق و همه‌جانبه از ارتباط بین معیارهای اجتماع‌پذیری با سرزندگی فضاهای عمومی شهری است. برای نیل به این هدف، به‌طور هم‌زمان از داده‌های کیفی و کمی بر اساس روش تحقیق ترکیبی استفاده شد. روش ترکیبی، رهیافت کمی و کیفی را در قالب روش‌شناسی یک مطالعه واحد و یا یک مطالعه چندمرحله‌ای باهم ترکیب می‌کند (تشکری و تدلی، ۲۰۱۰). اصل بنیادین روش ترکیبی استفاده از تکنیک‌های کمی و کیفی در مراحل از تحقیق است که می‌تواند به شیوه متوالی، هم‌زمان و یا به‌صورت تغییرپذیر انجام گیرد، به‌گونه‌ای که دارای نقاط قوت مکملی و نقاط ضعف نا همپوشان باشند (کراسول و کراسول، ۲۰۱۷). در این مطالعه، از هر دو روش کمی و کیفی به‌طور متوالی اکتشافی استفاده شده است. در این شیوه ابتدا داده‌های کیفی گردآوری و تحلیل می‌شوند، سپس در مرحله دوم داده‌های کمی (به‌عنوان طرح مکملی)، گردآوری و تحلیل می‌شوند. در نهایت، هر دو تحلیل کیفی و کمی یکجا مورد تفسیر قرار می‌گیرند (محمدپور، ۱۳۸۹).

شکل ۴. مدل طرح ترکیبی متوالی-اکتشافی

برگرفته از: (محمدپور، ۱۳۸۹)

با توجه به تفاوت در ساختار داده‌های کمی و کیفی، روش‌های گردآوری و تحلیل داده‌ها به دو صورت انجام شد:

- **بخش کیفی:** جامعه هدف این بخش، متخصصین شهری شامل اساتید جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری؛ مدیران شهری و دانشجویان دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری می‌باشند. نمونه‌گیری این بخش، بر اساس روش هدفمند انجام شد که خاص تحقیقات کیفی است. در این شیوه، محقق با افرادی تماس برقرار می‌کند که در زمینه موضوع مورد بررسی دارای اطلاعات و شناخت مناسب و نسبتاً کافی باشند (محمدپور، ۱۳۸۹). حجم نمونه در این روش، بستگی به اشباع نظری سؤال‌های مورد

¹ Tashakkori & Tedly

² Creswell & Creswell

بررسی دارد؛ یعنی نمونه‌گیری تا زمانی ادامه می‌یابد که دیدگاه‌های جدیدتری توسط جامعه نمونه ذکر نگردد. با چنین مبنایی تعداد ۱۲ مصاحبه انجام شد و نمونه‌گیری متوقف گردید. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه بدون ساختار بود و به این دلیل مورد استفاده قرار گرفت که مشارکت‌کنندگان بتوانند آزادانه و بدون هیچ محدودیتی دیدگاه‌های خود را بیان کنند. تحلیل داده‌ها، با روش تحلیل محتوا با رویکرد استقرایی استفاده شد. واحد تحلیل این بخش، «مقولات اصلی» بودند که بعد از مشخص کردن واحدهای معنی به صورت جمله یا پاراگراف از بیانات و متون مصاحبه‌ها، کدگذاری باز و محوری بر روی آن‌ها انجام شد.

- **بخش کمی:** جامعه مورد مطالعه در بخش کمی، کاربران خیابان ولیعصر هستند که در سه سکانس مورد پرسشگری قرار گرفتند. حجم نمونه این بخش برابر با ۳۰ نفر از هر سکانس بود که به شیوه در دسترس نمونه‌گیری شد و در مجموع ۸۱ پرسشنامه سالم به دست آمد. همچنین با برخی کاربران که در مرحله تکمیل پرسشنامه مشارکت داشتند، گفتگوی آزاد به عمل آمد و ویژگی‌های کیفی هر سکانس توسط این دو روش تکمیلی برداشت و ثبت گردید. گویه‌های پرسشنامه محقق ساخته در این بخش برگرفته از نتایج تحلیل داده‌های کیفی در قالب مقولات اصلی بود که بسته به زیر کدهای هر مقوله در قالب چندین سؤال بر اساس طیف لیکرت از ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) تعریف گردید. به عنوان مثال یکی از سؤالات به این نحو بیان شد: (تا چه اندازه دسترسی ۲۴ ساعته به امکانات فضا را در سرزندگی خیابان ولیعصر مؤثر می‌دانید؟). پایایی سؤالات با استفاده از آزمون آلفا با ۱۰ نمونه اولیه تعیین شد که نتیجه این آزمون برای برابر با ۰,۷۵ به دست آمد. برای تحلیل داده‌های این بخش، از آزمون تی تک نمونه استفاده گردید.

یافته‌ها و بحث

فرایند تحلیل داده‌ها با بررسی دیدگاه‌های متخصصین آغاز شد. با توجه به آنچه از کدگذاری مصاحبه‌ها به دست آمده بود، پس از حذف کدهای تکراری و ادغام کدهای مشابه، در نهایت ۲۴ مفهوم اولیه، ۲۳ مقوله فرعی و ۷ مقوله اصلی شناسایی گردید که نتایج آن در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود. هم‌زمان با این مرحله، برداشت میدانی از سکانس‌های مورد مطالعه همراه با تکمیل پرسشنامه از کاربران و مصاحبه آزاد با برخی کاربران ادامه یافت که خروجی این دو مرحله نیز در جداول شماره ۲ و ۳ ارائه شده است.

جدول ۱

نسبت اجتماع‌پذیری با سرزندگی خیابان‌های شهری از دیدگاه متخصصین بر اساس روش کدگذاری باز و محوری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
		<ul style="list-style-type: none"> ● فضای عمومی شهری باید بستری برای گفتگو و تعاملات اجتماعی مهیا سازد. ● خیابان اجتماع‌پذیر دارای فضاهایی برای قرارهای ملاقات دوستانه، فضایی برای گپ‌زنی در مورد مسائل روز و حتی ایجاد بستری برای ارتباط و تعامل با افرادی است که آشنا نیستند.
ارتباط و تعامل	تعامل با غریبه‌ها	<ul style="list-style-type: none"> ● فضای عمومی مکانی است که با غریبه‌ها در آن شریک هستیم، یعنی باید ظرفیت دربرگیری غریبه‌ها را داشته باشد. زیرا فضای شهری نمی‌تواند از انسان‌های یکسان تشکیل شود
	شامل شدن و دربرگیری	<ul style="list-style-type: none"> ● فضای عمومی باید به صورت رایگان برای تمام مردم در دسترس قرار گیرد
	پذیرش و تحمل تفاوت‌ها	<ul style="list-style-type: none"> ● حضور مشترک و جمعی در فضاهای عمومی این امکان را می‌دهد تا درک افراد از تفاوت‌های بین خودشان افزایش یابد و تقابل‌ها جای خود را به همزیستی جمع‌گرایانه بدهد.
پرسه‌زنی و حضور	امکان پرسه‌زنی	<ul style="list-style-type: none"> ● باید شرایط پرسه‌زنی، گشت‌زنی و حضور قابل توجه افراد پیاده در فضای خیابان مهیا باشد
چشمگیر	تعداد افراد پیاده در فضا	<ul style="list-style-type: none"> ● هر چه تعداد افراد پیاده در فضا بیشتر باشد، افراد بیشتری به آن فضا جذب می‌شوند
افراد پیاده	اولویت تردد پیاده	<ul style="list-style-type: none"> ● فضای اجتماع‌پذیر یعنی فضایی که در کنترل افراد پیاده است نه در کنترل اتومبیل

توقف‌های مکرر و حضورپذیری طولانی	پاسخ به تنوع علایق افراد	یک فضای عمومی اجتماع‌پذیر باید زمینه حضور افراد با علایق متعدد را فراهم کند	•
	میزان توقف در فضا	هر چه میزان مکث و درنگ افراد در فضا بیشتر باشد، آن فضا اجتماع‌پذیرتر است	•
	جذب افراد بیشتر به فضا	هر چه افراد زمان بیشتری در یک فضا سپری کنند، افراد بیشتری به آن فضا جذب می‌شوند	•
	فعالیت‌های متنوع	در یک خیابان اجتماع‌پذیر باید بهانه‌های متعددی برای مکث و توقف باشد	•
فعالیت‌های ضروری و انتخابی	فعالیت‌های ضروری و انتخابی	خیابان سرزنده باید دارای بیشترین میزان کاربری‌ها و فعالیت‌های ضروری و انتخابی باشد تا بتواند مردم را برای ماندن طولانی‌مدت در آن فضا تشویق کند	•
	تأمین نیازهای متنوع در زمان‌های مختلف	فضاهای عمومی شهری وقتی برای کاربران جذاب و پرکشش خواهد بود که نیازهای متنوع آن‌ها را در زمان‌های مختلف تأمین کند	•
تنوع در الگوهای رفتار و فعالیت	وجود قرارگاه‌های رفتاری متنوع و فعالیت‌های انتخابی	یک خیابان اجتماع‌پذیر باید دارای قرارگاه‌های رفتاری متنوع برای تمام سنین و فعالیت‌هایی بر اساس انتخاب کاربران خود باشد	•
	تنوع امکانات و خدمات در بیشترین ساعات شبانه‌روز	یک خیابان اجتماع‌پذیر باید بیشترین امکانات، خدمات و فعالیت‌ها را در بیشترین ساعات ممکن در طول شبانه‌روز داشته باشد	•
۲۴ ساعته بودن فضا و برپایی زندگی شبانه	تنوع امکانات و خدمات در بیشترین ساعات شبانه‌روز	خیابان اجتماع‌پذیر باید امکانات و زیرساخت‌های لازم برای ۲۴ ساعته بودن را داشته باشد	•
	حیات ۲۴ ساعته		
پاسخ‌گویی به نیازهای زندگی روزمره	پاسخ به نیازهای غیررسمی زندگی روزمره	فضاهای عمومی شهری بخصوص خیابان‌هایش بایستی پاسخگوی نیازهای غیررسمی یا به اصطلاح نیازهای زندگی روزمره شهروندان باشد	•
	حضور دست‌فروش‌ها	وجود دست‌فروش‌ها به اجتماع‌پذیری خیابان‌ها کمک می‌کند	•
ظهور حیات جمعی	دیدن و دیده شدن فرصت ابراز وجود	شهروندان نیاز به دیدن و دیده شدن را در فضاهای عمومی جستجو می‌کنند	•
	امکان پیگیری مطالبات جمعی	فضای عمومی خیابان عرصه‌ای برای ظهور و ابراز وجودی شهروندان است	•
	امکان انجام فعالیت‌های فرهنگی	چون فضای عمومی، نمود عینی عرصه عمومی یک جامعه است؛ تدارک یک فضا برای مطالبات سیاسی و اجتماعی مردم از کارکردهای اصلی یک خیابان اجتماع‌پذیر باید باشد	•
	امکان گردهمایی و برگزاری رویدادها	خیابان اجتماع‌پذیر باید دارای فضایی باشد که فعالیت‌های فرهنگی از قبیل مراسم عزاداری، کنسرت، تئاتر خیابانی و نمایشگاه‌های مختلف را در آن برپا داشت	•
		فضای عمومی سرزنده، فضای گردهمایی اجتماعی، فضایی دوستانه و فضایی برای برگزاری مراسم و رویدادهای فرهنگی و اجتماعی است	•

جدول ۲

نتایج برداشت میدانی از سکانس‌های خیابان ولیعصر و مصاحبه آزاد با برخی کاربران

✓	در بخش‌های شمالی خیابان، امکان گفتگو و برقراری ارتباط با غریبه‌ها نسبتاً راحت‌تر است. ولی در قسمت‌های پایین خیابان، مردم علاقه‌ای به این کار نشان نمی‌دهند. حس کنجکاوی نسبت به غریبه‌ها در پارک‌های محله‌ای بخش‌های شمالی کمتر است. باین‌حال، به‌استثنای محدوده باغ فردوس، محل‌های باز عمومی برای ملاقات و گفتگو وجود ندارد.	ارتباط و تعامل
✓	در حوالی چهارراه ولیعصر و پارک دانشجو، به دلیل حضور افراد با نیازهای خاص (ترنس‌ها و موادفروشان و ...) ارتباط با غریبه‌ها چندان آسان نیست و بدبینی نسبت به دیگران بسیار زیاد است.	
✓	از نظر یکی از بازنشسته‌های اطراف میدان منیریه، تقریباً هیچ مکان مناسبی بین چهارراه ولیعصر تا میدان راه‌آهن وجود ندارد که سالخوردگان در آنجا گفتگو و تعامل کنند. فضای این بخش از خیابان فقط برای اتومبیل و موتورسیکلت است.	
✓	در محدوده بین چهارراه ولیعصر تا میدان ولیعصر، به دلیل وجود مجتمع‌های تجاری و خدماتی، تعدد مراجعه‌کنندگان و پارک موتورسیکلت‌ها در جلوی این مجتمع‌ها؛ پیاده‌روها بسیار شلوغ و برای قدم‌زنی، تقریباً غیرقابل استفاده هستند.	پرسه‌زنی
✓	یکی از کاربران اعتقاد داشت عرض پیاده‌روهای پایین‌تر از چهارراه ولیعصر نسبت به قسمت‌های بالایی خیابان کمتر است و با حضور دست‌فروش‌ها و پارک موتورسیکلت‌ها اشتیاقی برای قدم‌زنی به وجود نمی‌آید.	
✓	در محدوده مابین میدان ولیعصر تا خیابان فاطمی، با عریض‌تر شدن پیاده‌روها نسبت به جنوب میدان و وجود کاربری‌های کیف و کفش، لباس‌فروشی، سینما و فست‌فود، فضای پرسه‌زنی بهتری نسبت به دیگر بخش‌های خیابان وجود دارد.	
✓	گره قابل توجه بعدی، حدفاصل میدان ونک تا پارک‌وی (تقاطع میرداماد- ولیعصر) است که به دلیل وجود برج‌های مرتفع مسکونی و استقرار بانک‌ها و مراکز خرید متعدد، بسیار شلوغ است. از بلوار میرداماد تا پارک ملت، از شدت کاربری‌های متراکم کاسته شده و	

شاهد قدم‌زنی‌های آرام در پیاده‌روهای عریض و با کیفیت همراه با حضور قابل‌توجه زنان هستیم.	
<p>✓ یکی از شهروندان عقیده داشت تقاطع خیابان جمهوری تا خیابان امام خمینی به دلیل تمرکز کاربری‌های فروش لوازم پزشکی و بیمارستانی نوعی یکنواختی خسته‌کننده ایجاد کرده است و تمایلی برای حضور در این قسمت‌ها ایجاد نمی‌شود.</p> <p>✓ در بخش‌های بالادست، فضای بیشتری برای نشستن و صرف زمان وجود دارد که به لذت بردن کاربران منجر می‌شود. اما کاربری‌های پایین‌دست خیابان، کوچک‌مقیاس بوده و غذاهای رستوران‌ها و بیشتر فست‌فودی است؛ نشستن در رستوران کمتر است و بیشتر حالت بیرون‌بر و پیک موتوری دارند.</p>	توقف و حضورپذیری
<p>✓ وسایل جلوی مغازه‌ها و سد معبر در بخش‌های بالای خیابان، کمتر بوده و فضای بیشتری در اختیار عموم قرار دارد.</p> <p>✓ در بخش‌های شمالی خیابان، حضور زنان چشمگیرتر است. همچنین تنوع پوشش و استفاده گروهی از فضا بیشتر است.</p>	الگوهای رفتار و فعالیت
<p>✓ به نظر یکی از شهروندان، خیابان ولیعصر به‌هیچ‌عنوان ۲۴ ساعته نیست. وی می‌گوید: وقتی کاربری ۲۴ ساعته در خیابان وجود ندارد چطور انتظار دارید فضا ۲۴ ساعته باشد؟</p> <p>✓ باینکه بی‌آرتی ۲۴ ساعته است ولی مسیرهای منتهی به ایستگاه‌های اتوبوس در زیرگذر چهارراه ولیعصر ۱۲ ساعته هستند</p>	زندگی شبانه
<p>✓ تنش میان واحدهای تجاری و دست‌فروشان بیشتر در پایین‌دست خیابان وجود دارد. اما اکثر شهروندان با وجود سد معبر کردن دست‌فروشان؛ مخالفت چندانی با حضور آن‌ها ندارند. چراکه معتقدند قیمت اجناس آن‌ها ارزان‌تر از مغازه‌ها است.</p> <p>✓ دست‌فروشی در سکانس بالای خیابان ولیعصر با پایین‌دست خیابان چه از نظر نگرش شهروندان به دست‌فروشی و چه به لحاظ نوع دست‌فروش‌ها تفاوت قابل‌توجهی دارد. دست‌فروشان محدوده پارک‌وی تا تجریش به‌ویژه دختران دست‌فروش عمدتاً در فضای جلویی باغ فردوس مستقرند و برخلاف دست‌فروشان پایین‌دست خیابان، معمولاً از بعدازظهرها در این مکان حضور دارند. دست‌فروشان این محدوده چون در مکان خاصی جمع شده‌اند؛ و اکثراً هم کارهای دستی و هنری خود را ارائه می‌دهند به همین دلیل شهروندان این محدوده هم به‌عنوان سرگرمی از کارهایشان دیدن و خرید می‌کنند.</p>	زندگی روزمره
<p>✓ به دلیل ارتباط بی‌مرز فضای باز تئاتر شهر با خیابان ولیعصر، یک فضای جمعی قوی در این محدوده شکل گرفته است.</p> <p>✓ سالمندان به برگزاری گردهمایی‌ها و مراسم موسیقی در محل قبلی تئاتر شهر در زمان‌های دور اشاره داشتند. در کل تئاتر شهر را نقطه خاطره‌انگیز و عامل اصلی حس تعلق به خیابان ولیعصر می‌دانند.</p>	حیات جمعی

جدول ۳

ارزیابی میزان اثرگذاری معیارهای اجتماع‌پذیری بر سرزندگی خیابان ولیعصر از دیدگاه کاربران

متغیر اصلی	گویه‌ها	میانگین	مقدار تی	سطح معنی‌داری	همسویی با نظر متخصصین
ارتباط و تعامل	مکان‌هایی برای گفتگو و تعاملات اجتماعی	۲/۴۸	-۴/۰۸۹	۰/۰۰۰	X
	تعامل با غریبه‌ها	۲/۳۷	-۴/۳۳۲	۰/۰۰۰	X
	شمولیت و دربرگیرندگی	۲/۷۰	-۲/۲۸۶	۰/۰۲۵	X
	پذیرش و تحمل تفاوت‌ها	۲/۵۹	-۳/۲۲۳	۰/۰۰۲	X
پرسه‌زنی و حضور افراد پیاده	امکان پرسه‌زنی	۳/۳۶	۲/۶۶۹	۰/۰۰۹	✓
	تعداد افراد پیاده در فضا	۳/۴۸	۴/۲۲۳	۰/۰۰۰	✓
	اولویت تردد پیاده	۳/۷۴	۵/۹۱۷	۰/۰۰۰	✓
توقف و حضورپذیری	توقف طولانی‌مدت در فضا	۳/۵۹	۴/۸۳۰	۰/۰۰۰	✓
	استفاده مداوم (هر روزه) از فضا	۳/۶۸	۵/۶۴۸	۰/۰۰۰	✓
الگوهای رفتار و فعالیت	وجود فعالیت‌های متنوع	۴/۱۰	۱۲/۳۶۰	۰/۰۰۰	✓
	وجود فعالیت‌های انتخابی	۴/۰۴	۸/۷۵۶	۰/۰۰۰	✓

X	۰/۰۰۰	-۵/۷۳۶	۲/۲۰	دسترسی ۲۴ ساعته به فضا و امکانات خیابان	زندگی شبانه
X	۰/۰۰۰	-۳/۷۴۸	۲/۴۶	وجود تفریحات و فعالیت‌های شبانه در فضای خیابان	
✓	۰/۰۰۵	۲/۹۱۱	۳/۳۷	پاسخ به نیازهای زندگی روزمره	زندگی روزمره
✓	۰/۰۰۰	۷/۵۹۳	۳/۷۸	موافقت با حضور و فعالیت دست‌فروش‌ها	
✓	۰/۰۲۶	۲/۲۶۸	۳/۳۳	امکان دیدن و دیده شدن	ظهور حیات جمعی
X	۰/۰۰۰	۳/۶۳۱	۲/۵۳	فرصت ابراز وجود	
X	۰/۰۰۰	-۶/۷۰۴	۲/۱۲	امکان پیگیری مطالبات جمعی	
X	۰/۰۰۰	-۳/۸۱۲	۲/۴۹	امکان انجام فعالیت‌های فرهنگی	
✓	۰/۰۰۰	۵/۶۰۵	۳/۶۵	امکان گردهمایی و برگزاری رویدادها	
درجه آزادی: ۸۰		ارزش تست: ۳			

۱- ارتباط و تعامل

مهم‌ترین مؤلفه اجتماع‌پذیری که تمامی متخصصین بر نقش آن در سرزنده‌سازی فضاهای عمومی اتفاق نظر داشتند، مؤلفه «ارتباط و تعامل» بود که خود دارای چهار بُعد مهم است: ۱- وجود مکان‌هایی برای گفتگو ۲- میزان تعامل با غریبه‌ها ۳- پذیرش و تحمل تفاوت‌ها و ۴- شمولیت و دربرگیرندگی فضا (فراگیر بودن).

از بین این ابعاد، بعد اول و چهارم یعنی وجود مکان‌های گفتگو و دربرگیرندگی فضا، مورد تأیید کاربران نیز بود (جدول شماره ۳). در خصوص بعد اول یعنی عنصر گفتگو، همان‌طور که لاوسون تأکید دارد، برخوردهای خیابانی از جمله تجربیات حیاتی شهر محسوب می‌شوند. زیرا فضای خیابان فرصت‌هایی را برای مردم به وجود می‌آورد تا دور هم جمع شده و باهم ملاقات و گفتگو کنند که همین عامل موجب غنای زندگی شهری می‌شود (لاوسون، ۲۰۰۷، ۱۴۲). از سوی دیگر، این نوع مواجهه موجب تقویت حس تعلق می‌شود و امکان شنیدن صدای اعتراضات را فراهم می‌آورد (هوبارد و لیون، ۲۰۱۸، ۹۴۱). بنابراین وجود مکان‌های گفتگو و یا فراهم کردن شرایط انجام گفتگو، از دیدگاه خبرگان، به‌عنوان عنصری تأثیرگذار در سرزنده‌سازی فضای خیابان محسوب می‌شود:

فضای عمومی شهری با فضای خصوصی خانه و محل کار فرق می‌کند؛ فضای عمومی باید بستری برای گفتگو و تعاملات اجتماعی مهیا سازد که شهروندان بتوانند نیاز به دیدن و شنیدن را در این مکان محقق سازند. بنابراین «مکان گفتگو» می‌تواند یکی از شاخص‌های اصلی برای جذب شهروندان در یک فضای عمومی باشد.

از طرفی، یکی از مهم‌ترین کارکردهای یک فضای عمومی موفق، زمینه‌سازی برای تعاملات بین افراد غریبه است. همان‌طور که لافلند می‌گوید، این تعاملات می‌تواند شامل انجام یک گفتگوی ساده، به اشتراک‌گذاری یک تجربه غیرمنتظره یا به دست آوردن اطلاعات در مورد موضوع موردعلاقه‌شان و یا هر چیزی باشد که ممکن است یک رابطه صمیمی با دیگران ایجاد کند (لافلند، ۲۰۱۷). جین جیکوبز (۱۹۶۰) نیز معتقد است مسیرهای پیاده به‌عنوان فضای عمومی شهری قادر است مردمی را که یکدیگر را نمی‌شناسند، گرد هم آورد. مجموعه‌ای از این برخوردهای اتفاقی و عمومی در یک زمان و مکان شهری که لزوماً هیچ تعهد مشخصی را برای کسی در بر ندارد، احساسی از اطمینان و هویت و حیات اجتماعی را برای ساکنان شهر به همراه می‌آورد (معینی، ۱۳۹۱، ۳۷). اما نکته قابل‌بحث اینجاست که تعامل با غریبه‌ها، اولاً امری جامعه‌شناختی است و در این خصوص نمی‌توان از یک معیار جهان‌شمول و مطلق سخن گفت. یعنی این الگوهای رفتاری مردم است که تعیین می‌کند چه میزان از تعامل با غریبه‌ها در

¹ Lawson

² Lofland

یک فضای عمومی وجود داشته باشد و ثانیاً، نوع فضا نیز در این امر دخیل است. مانند باز بودن یا سرپوشیده بودن فضا، میزان عمومی بودن یا خصوصی بودن فضا و غیره.

در مجموع، دیدگاه متخصصین و کاربران در مورد تعامل با غریبه‌ها، همسو نبود. متخصصین با تکیه بر ادبیات نظری فضاهای عمومی، تأکید داشتند که فرایند جامعه‌پذیری صحیح مردم یک شهر، درگرو تعامل با غریبه‌ها است که منجر به اعتماد بیشتر و تقویت سرمایه اجتماعی می‌گردد. اما کاربران خیابان، بنا به دلایلی که پیش‌تر ذکر شد، چندان با این دیدگاه موافق نبودند (جدول شماره ۳).

معیار بعدی، فراگیر بودن فضا است که یکی از معیارهای ارزیابی عمومیت فضای عمومی محسوب می‌شود. فراگیر بودن بدین معنا است که فضای عمومی باید بیشترین طیف از افراد را مورد حمایت قرار دهد (لانگسترات و ملیک^۱، ۲۰۱۳؛ وارنا و تیسدل^۲، ۲۰۱۰). بنابراین شامل ویژگی‌هایی مانند دسترسی رایگان، دسترسی عمومی، تنوع سنی و جنسیتی و پاسخ‌گویی فضا به بیشترین تعداد از نیازهای کاربران است. در این معیار، نظرات کاربران همسو با نظرات متخصصین بود. یکی از متخصصین به برخی از ویژگی‌های این معیار اشاره می‌کند:

فضای عمومی بدون کنترل و قابل دسترس برای تمام قشرها، از پیش‌نیازهای مهم سرزندگی فضاهای شهری است. فضایی که استفاده از آن برای همگان و بدون پرداخت هزینه مقدور باشد؛ فضای عمومی که تأمین‌کننده نیازهای اکثریت شهروندان باشد و در انحصار عده‌ای خاص قرار نگیرد.

همچنین سایر خبرگان، بر کاهش عمومیت فضاهای عمومی معاصر به دلیل زوال عنصر فراگیری تأکید داشتند:

فضاهای عمومی دوران جدید به جزایری تبدیل شده‌اند که هرکدام قواعد و شرایطی برای استفاده دارند. به طوری که هنگام ورود به مال‌ها و پلازها از توضیحات روی دیوارها، تصاویر، نگهبان‌ها و یا از روی رفتار افرادی که در آن فضا حضور دارند، نوع رفتار در آن فضا را که مختص همان فضا است به نوعی آموزش می‌دهند. این‌ها تعیین می‌کنند که مناسبات درون این فضاها به چه نحو ادامه پیدا کند. این‌ها تماماً عمومیت فضای عمومی را به چالش می‌کشند.

یکی از چالش‌های بزرگی خیابان ولیعصر، مسئله کنترل فضاها است که چه از جانب پلیس یا مأمورین گشت ارشاد و چه با دوربین‌های مداربسته، عمومیت فضا را به چالش می‌کشد. این کنترل و نظارت سنگین بر رفتار مردم از جمله نوع پوشش نه تنها کمکی به امنیت فضا نمی‌کند بلکه منجر به ایجاد نوعی ترس و بی‌اعتمادی در نزد شهروندان می‌شود.

اما در مورد بُعد چهارم یعنی پذیرش و تحمل تفاوت‌ها، نتایج به دست آمده، ضمن آشکارسازی تمایز بین دیدگاه متخصصین و کاربران، نشان داد که در مجموع، فضای اجتماعی شهر تهران پذیرای انواع تفاوت‌ها نیست. یعنی افراد و گروه‌های متفاوت (از نظر ملیت، قومیت، زبان، جنسیت و مذهب)، چندان مورد پذیرش عموم نیستند. چنانکه نتایج مطالعه مدنی‌پور (۱۹۹۸) نیز مؤید این موضوع است. اما بحث مهم‌تر در این زمینه، مربوط به پذیرش تفاوت‌های رفتاری است که آستانه تحمل بسیار پایینی در شهر تهران دارد و به نظر می‌رسد این مسئله در تمام کشور عمومیت داشته باشد. یکی از مطالعات مشابه (رضایی‌نیا، ۱۳۹۷)، ضمن تأیید این نتیجه، اذعان دارد که شهروندان تهران به میزان بالایی با حضور گروه‌های حاشیه‌ای مانند تکدی‌گران، افراد بی‌خانمان، کودکان کار و گروه‌های نامتعارف در فضاهای عمومی مخالف‌اند. دلیل این موضوع، همان‌طور که کایدن می‌گوید، این است که مردم معمولاً نمی‌توانند میان هویت و رفتار تمایز قائل شوند (کایدن^۳، ۲۰۰۰). زیرا گروه‌های متفاوتی از مردم، از فضاهای عمومی استفاده می‌کنند و چون ممکن است تمام یا بخشی از یک فضا در تصرف گروه خاصی درآید و به‌عنوان پاتوق مورد استفاده قرار گیرد (مانند پاتوق فروشندگان مواد مخدر، پاتوق گروه‌های غیرمتعارف، پاتوق جوانان یا سالمندان و غیره)؛ از همین رو، در فضاهای عمومی شهر تهران نیز هویت این گروه‌ها در ذهن کاربران، تداعی‌کننده رفتارهای خاصی است که سبب می‌شود با حضور آن‌ها در فضاهای عمومی مخالفت شود. با این حال چنانکه اشاره شد، خبرگان متخصص معتقدند که بایستی ظرفیت فضاهای عمومی برای پذیرش این تفاوت‌ها افزایش یابد:

فضای شهری نمی‌تواند از انسان‌های یکسان تشکیل شود برای همین باید بستری برای ظهور تفاوت‌ها فراهم شود.

¹ Langstraat & Melik

² Varna & Tiesdell

³ Kayden

به گفته لوفور: شهر باید منافع همه کسانی که در آن زندگی می‌کند را تأمین کند. حتی دان میچل اظهار می‌دارد که: حق افراد و اجتماعات برای زندگی کردن در شهر نباید حق مهاجران را پایمال کند.

۲- پرسه‌زنی و حضور چشمگیر افراد پیاده

پرسه‌زنی را شاید بتوان مفهومی مدرن به شمار آورد که با انقلاب صنعتی و پیدایش فضاهای جدید شهری و به‌ویژه مفهوم «خیابان» آغاز می‌شود و در چارچوب این مدرن بودگی نه‌تنها مشروعیت دارد بلکه توصیه نیز می‌شود. حتی وجود پرسه‌زنان برای یک خیابان، می‌تواند ارزش آن خیابان را در سطح شهر بالا ببرد (فکوهی، ۱۳۹۱). در مورد این معیار اکثر خبرگان، یکی از شروط اجتماع‌پذیری خیابان‌ها را وجود پرسه‌زنی و حضور چشمگیر افراد پیاده می‌دانستند و نظرات دو گروه نیز نزدیک به هم بود: جامعه مدرن پرسه‌زنی را به رسمیت شناخته و از آن حمایت می‌کند. ... در فضای خیابان باید شرایطی حاکم باشد که چنین گشت‌زدن‌هایی به‌راحتی انجام پذیرد. ... زیرا پرسه‌زنی بنا بر تعریف باید در حوزه اوقات فراغت تعریف شود. خیابان با حضور قابل توجه افراد در آن معنی پیدا می‌کند. حضور شهروندان و امکان گشت‌زنی و پیاده‌روی بدون دردسر در فضای خیابان می‌تواند افراد دیگری را هم به فضای خیابان دعوت کند و این می‌تواند به اجتماع‌پذیری خیابان کمک کند.

با این حال، مرور دیدگاه متخصصین و نتایج مطالعات موجود در مورد خیابان ولیعصر نشان می‌دهد که فضای پرسه‌زنی این خیابان در سال‌های اخیر دستخوش تغییرات جدی شده و به دلیل اجرای پروژه‌های متعدد حمل‌ونقلی، تا حد زیادی رنگ‌باخته است. از مهم‌ترین اقدامات مدیریت شهری در این خیابان می‌توان به پروژه زیرگذر چهارراه ولیعصر، نرده‌کشی چهارراه، یک‌طرفه کردن خیابان ولیعصر، احداث فضای عمومی زیرزمینی در میدان ولیعصر و پروژه مترو و بی‌آرتی در چهارراه ولیعصر اشاره کرد. که این به معنی نادیده گرفتن اصل حضور‌پذیری فضاهای عمومی است:

می‌توان گفت یکی از غیرانسانی‌ترین پروژه‌هایی که بر روی خیابان ولیعصر پیاده شده است زیرگذر چهارراه ولیعصر است. چراکه کاملاً واضح است که خودرو در ظاهر امر در اولویت مدیریت شهری بوده است. این نوع طرح‌ها که ده‌ها سال پیش توسط برنامه‌ریزان انسان‌گرا منسوخ شده است اینجا با افتخار تمام اجرا می‌شود. حضور مردم که به‌عنوان مهم‌ترین اصل سرزندگی فضاهای عمومی است در این قسمت از خیابان نادیده گرفته شده است. با این طرح نه‌تنها شلوغی تقاطع کم نشده بلکه یک هرج‌ومرجی بر آن حاکم شده و یکی از موانع اصلی سرزندگی خیابان ولیعصر است. از دیگر مشکلات خیابان ولیعصر، ساخت‌وساز مراکز خرید بزرگ‌مقیاس است که منجر به مشکلاتی از قبیل شلوغی، پارک خودروها در کوچه‌ها و مشکلات تردد پیاده شده است. علاوه بر این، موجب تغییر ذائقه اجتماعی شهروندان از پیاده‌روی در خیابان به پرسه‌زنی در مراکز خرید شده است. در این خصوص یکی از خبرگان می‌گوید:

ساخت روزافزون مراکز خرید بزرگ‌مقیاس از جمله چالش‌های اساسی خیابان ولیعصر (البته نه از بعد سرزندگی، بلکه از نظر اجتماع‌پذیری) است. زیرا صاحبان سرمایه و مال‌ها علائق و سلیق مردم را نشانه گرفته‌اند. به‌طوری‌که استفاده از فضای عمومی و تعاملات اجتماعی را در خرید کردن و گشت‌زنی در مراکز تجاری خلاصه کرده‌اند.

۳- توقف‌های مکرر و حضور طولانی در خیابان

یک قانون قدیمی در مورد دعوت‌کنندگی فضاها وجود دارد که می‌گوید هرچقدر افراد بیشتری در فضا حضور داشته باشند، افراد زیادتری جذب آن فضا می‌شوند (گل، ۲۰۰۷؛ وایت^۱، ۱۹۸۰). بنابراین لازمه موفقیت هر یک از عناصر عرصه عمومی این است که افراد میل به بازدید از این عناصر را داشته و دلایلی برای ماندن و تداوم بازگشت به آن داشته باشند (گاروین^۲، ۲۰۱۶، ۶۱). همان‌طور که هلمریچ تأکید دارد، علیرغم اینکه پیاده‌روی برای افراد بسیار مهم است و به آن‌ها اجازه می‌دهد تا از نزدیک شهر را بشناسند؛ با این حال بدون توقف و درنگ کافی، امکان شناخت و جذب رویدادهای پیرامون ممکن نیست (هلمریچ^۳، ۲۰۱۳، ۵۱). همچنین یان‌گل معتقد است راه رفتن در شهر، وقتی وسوسه‌های فراوانی برای توقف وجود دارد، مشکل است (گل، ۲۰۰۷).

¹ Whyte

² Garvin

³ Helmreich

از آنجاکه توقف و درنگ، یکی از شرایط حضورپذیری فضا است، می‌توان به اهمیت این معیار در سرزندگی فضاهای عمومی پی برد. این امر به‌ویژه در خیابان‌های شهری که ذاتاً مکان‌های عبور و گذر هستند، اهمیت دوچندان می‌یابد. نظرات کاربران در این مؤلفه، با توجه به بالا بودن میانگین آن، حاکی از همسویی با نظرات خبرگان است. در این راستا نظرات برخی از خبرگان پاسخگو چنین است:

بعضی از خیابان‌ها به شدت شلوغ هستند و ترافیک انسانی و خودرو در آن‌ها بالاست؛ اما اگر به این شلوغی و ازدحام دقت می‌کنی متوجه می‌شوی که این حضور در فضا اکثراً عبوری است و به همین دلیل نیز کمکی به سرزندگی خیابان نمی‌کند و بیشتر یک هرج و مرج هست تا سرزندگی. بنابراین مدت‌زمانی که افراد در فضا سپری می‌کنند، مهم‌تر از تعداد آن افراد است.

فضای خیابان هرچه مدت‌زمان بیشتری پذیرای مردم باشد به همان اندازه سرزنده بوده و مردم رغبت و اعتماد بیشتری برای حضور در این فضاها خواهند داشت که طبیعتاً منجر به اجتماع‌پذیری بیشتری خواهد شد.

۴- تنوع در الگوهای رفتار و فعالیت

زندگی عمومی در فضاهای عمومی شهری در یک مجموعه پیچیده‌ای از اشکال و عملکردها رخ می‌دهد؛ این فضاها باید بتوانند رفتارهای متنوع، استفاده‌ها و فعالیت‌های متنوع مانند راه رفتن، خرید، صحبت کردن، استفاده از امکانات سرگرمی، استراحت یا حتی گذراندن زمان را به‌صورت روزانه و همچنین جشن‌ها و رویدادها را به‌صورت دوره‌ای حمایت و پشتیبانی کنند (باچپینوسی و همکاران، ۲۰۱۸). در واقع تنوع، راز موفقیت یک شهر است. یعنی تعداد زیادی از مردم را با ذائقه‌های متفاوت پشتیبانی کند (مونتگومری^۱، ۱۹۹۵). نکته مهم این است که تنوع در رفتارها و فعالیت‌ها زمانی به وجود می‌آید که حوزه فعالیت‌های اختیاری گسترش یابد. یعنی هرچقدر یک فضای عمومی بتواند از فعالیت‌های اختیاری بیشتر پشتیبانی کند، به همان میزان سرزنده‌تر خواهد بود. همان‌گونه که یان گل به‌درستی تأکید دارد، فعالیت‌های اختیاری به‌قدری برای یک شهر حیاتی هستند که می‌توان این فعالیت‌ها را به‌عنوان معیاری برای اندازه‌گیری کیفیت شهر و فضاهایش ملاک عمل قرار داد (گل، ۲۰۰۷). بنابراین ایجاد تنوع در عین سازگاری عملکردها، گامی اساسی در جهت سرزنده‌تر نمودن خیابان‌های شهری است (علیخواه و شادمنفعت، ۱۳۹۵). نتایج به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها، سه معیار مهم را برای این مقوله مشخص نمود: ۱- امکان تأمین نیازهای متنوع در زمان‌های مختلف ۲- وجود قرارگاه‌های رفتاری متنوع و ۳- گستردگی فعالیت‌های انتخابی. نظرات کاربران در این مورد نیز با نظر متخصصین و خبرگان همسو بود (جدول شماره ۳). اظهارنظر یکی از مصاحبه‌شوندگان در این مورد چنین است:

یک فضای عمومی جذاب و پرکشش، نیازهای متنوع کاربران را در زمان‌های مختلف تأمین می‌کند. از قرارگاه‌های رفتاری متنوع برای تمام سنین و در تمام فصول گرفته تا فعالیت‌هایی که بر اساس انتخاب کاربران انجام می‌شود.

۵- برپایی زندگی شبانه و ۲۴ ساعته بودن فضا

فضای عمومی بایستی در طول روز و شب، در تمام فصول و در هوای خوب و بد شلوغ باشد و همواره به مردم خدمات‌رسانی نماید (مونتگومری، ۱۹۹۵، ۱۰۵). برای این که این اتفاق بیفتد بایستی برای افراد مشغله‌ای برای انجام دادن و مکانی برای رفتن وجود داشته باشد (گاروین، ۲۰۱۶، ۶۱). ایجاد تنوع در کاربری‌های هم‌جوار خیابان‌ها به‌نحوی که در ساعات متفاوتی ارائه خدمات نمایند و آغاز و پایان کار همه آن‌ها هم‌زمان نباشد، موجب می‌شود که در زمان‌های متفاوت در طول شبانه‌روز نقاط فعال و روشنی را در خیابان داشته باشیم. این امر باعث اختلاط اقشار مختلف شهروندان در فضا می‌شود که عامل بسیار مهمی در جهت هرچه سرزنده‌تر نمودن این خیابان‌ها است (علیخواه و شادمنفعت، ۱۳۹۵، ۱۵۵).

در جواب سؤال مصاحبه، یکی از خبرگان با استناد به ادبیات نظری فضاهای عمومی این‌طور پاسخ می‌دهد:

جین جیکوبز با به‌کارگیری اصطلاح «چشمان خیابان (چشم‌مانی به‌سوی خیابان)» و «مراقبان خیابان (چشم‌هایی در خیابان)» از خیابان‌های امن و اجتماع‌پذیری صحبت می‌کرد و اعتقاد داشت حتی بدون به‌کارگیری نیروی پلیس، امنیت لازم برای حضور مردم در این فضاها مهیا شده و زندگی خیابانی در ساعات مختلف شبانه‌روز ادامه پیدا می‌کند.

^۱ Montgomery

همچنین تحلیل پاسخ‌های کاربران، نشان می‌دهد که نظرات آن‌ها با نظرات متخصصین همسو نیست و حیات شبانه فضاهای عمومی از سوی کاربران مورد استقبال قرار نگرفته است و مهم‌ترین دلیل آن هم عدم امنیت این فضاها عنوان شده است. به‌طور کلی پاسخ‌های کاربران در مقوله زندگی شبانه، با نظرات پاکزاد همسویی نشان می‌دهد. وی اعتقاد دارد: «برای اکثریت سیاست‌گذاران و مجریان شهری، فضاهای عمومی فضاهایی منفی هستند که در بهترین حالت باید در اختیار رفت‌وآمد قرار گیرند. آن‌ها هنوز از واژه معبر (محل عبور) استفاده می‌کنند. از آنجایی که «حضور» برای ایشان تنها شرکت در مراسمی خاص است، به‌راحتی فضاهای عمومی را در اختیار عبور و توقف خودروها قرار داده‌اند». همچنین تأکید می‌کند: «فضا و زندگی شبانه هنوز به‌طور رسمی مذموم به شمار می‌آید و با لپو و لعب هم‌تراز قرار می‌گیرد. با آن که هیچ قانونی زندگی شبانه را ممنوع نکرده است، ولی این گریز از آشفته‌گی فضاهای شهری در روز و پناه بردن به آرامش تاریکی شب برای حیات در فضاهای شهری، گفتگو، قدم زدن و خوردن و آشامیدن از سوی نیروهای انتظامی خطرناک تلقی می‌شود» (پاکزاد، ۱۳۹۸).

۶- پاسخ‌گویی به نیازهای زندگی روزمره

هر تبیین جامعه‌شناسانه، اگر به زندگی روزمره ارجاعی نداشته باشد، تبیینی ناکارآمد خواهد بود (کاظمی، ۱۳۹۲). فضاهای عمومی، محل بازنمایی زندگی روزمره افراد هستند. این بدان معناست که از طریق شناخت زندگی روزمره هر جامعه‌ای، می‌توان ماهیت فضاهای عمومی و کنش‌های اجتماعی موجود در آن را بازشناخت (ژیلنیتس^۱، ۲۰۰۷). با این حال زندگی روزمره به دلیل دارا بودن دو عنصر «تکرار» و «غیررسمی بودن فعالیت‌ها»، اغلب از فرایند برنامه‌ریزی کنار گذاشته می‌شود (لوفور^۲، ۱۹۹۱). برای توضیح اهمیت زندگی روزمره در فضاهای عمومی، ناگزیریم از تبیین معروف بنیامین به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تئوری‌پردازان زندگی روزمره کمک بگیریم. بنیامین اصولاً بین دو نوع تجربه زندگی تفاوت قائل می‌شود:

- **تجربه شخصی و زیست‌شده:** تجربه‌ای آنی، شخصی و بی‌واسطه است که قابلیت انتقال‌پذیری ندارد.
- **تجربه جمعی و انباشت‌پذیر:** تجربه‌ای است که حاصل معنادار شدن تجربه آنی در زندگی اجتماعی است و قابلیت انتقال دارد.

بنیامین با این تمایز گذاری، مسئله فرو کاسته شدن تجربه‌های جمعی ما به تجربه‌های شخصی را یادآور می‌شود. آنچه او بر آن تأکید دارد، افول تجربه‌های جمعی است. دغدغه بنیامین این است که تجربه‌های زنده و منحصر به فرد را به تجربه‌های جمعی و تبادل‌پذیر گره بزند. بنابراین، چالش اساسی زندگی روزمره، ناتوانی و کم‌رمق شدن آن در برابر انتقال تجارب است (کاظمی، ۱۳۹۲). در اینجا است که نقش حیاتی فضاهای عمومی در تبدیل تجربه‌های شخصی به تجربه جمعی مشخص می‌شود. بنابراین یکی از کدهای بسیار مهم اجتماع‌پذیری در سرزنده‌سازی فضاهای عمومی، امکان برپایی زندگی روزمره است. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید:

فضاهای شهری را باید بعضی مواقع با دید طبیعی و ساده روزمره نگریست. خیلی از مواقع دیدگاه‌های انتزاعی و نظریه‌ای صاحب‌نظران در مورد شهر محقق نمی‌شود و کارساز نیست و فارغ از این دیدگاه‌های نظری باید به زندگی طبیعی شهر نگریست و شهر را از پایین مشاهده کرد. به نظرم این نگرش می‌تواند در اجتماع‌پذیری فضای خیابان نقش داشته باشد.

در خصوص چالش‌های زندگی روزمره در خیابان ولیعصر نیز نتایج مصاحبه‌ها و مشاهدات میدانی بخصوص در بخش‌های مابین چهارراه ولیعصر تا میدان ولیعصر حاکی از آن بود که حضور دست‌فروش‌ها به‌عنوان مهم‌ترین نمونه از کنشگران فعالیت‌های غیررسمی زندگی روزمره، به روش‌های مختلف، هم توسط نهادهای مدیریت شهری (به‌ویژه شهرداری) و هم توسط مغازه‌داران مورد تهدید قرار می‌گیرد. پس از نرده‌کشی چهارراه ولیعصر و قطع ارتباط پیاده و سواره که متعاقب آن، مردم به فضای زیرگذر هدایت شدند، دست‌فروش‌های این نقطه از خیابان نیز تا حد زیادی امکان فعالیت خود را از دست دادند. جمع‌آوری دوره‌ای دست‌فروش‌ها توسط شهرداری و یا جریمه کردن آن‌ها، از دیگر اقدامات مدیریت شهری در این راستا بوده است. علاوه بر این،

¹ Gillenitz

² Lefebvre

کسبه و مغازه‌داران نیز با روش‌هایی مانند اخذ مبالغی از دست‌فروشان در ازای اجازه فعالیت در جلوی مغازه‌هایشان، آن‌ها را تهدید می‌کنند. در مجموع، کنش‌های مربوط به زندگی روزمره در خیابان ولیعصر ضعیف ارزیابی شد.

۷- ظهور حیات جمعی

یک فضای عمومی موفق باید ظرفیت تفریحات جمعی و رویدادهای اجتماعی را داشته باشد (پایومیر، ۲۰۰۷). چنین فضاهایی به شکل‌گیری جامعه محلی، هویت و فرهنگ شهری کمک می‌کنند. شهرهایی که دارای چنین فضاهایی هستند، با افزایش دسترسی به امکانات و منافع عمومی، به سمت عدالت اجتماعی و برابری حرکت می‌کنند (اندرسون^۱، ۲۰۱۶). دموکراسی، آزادی بیان، فرصت ابراز وجود شهروندان، پیگیری مطالبات جمعی و برگزاری رویدادهای مختلف، مصادیقی از حیات جمعی هستند که به‌عنوان آخرین پله و حد نهایی یک فضای عمومی اجتماع‌پذیر محسوب می‌شوند. همان‌طور که لاو و همکاران استدلال می‌کنند، فضاهای عمومی معاصر با انواع جدیدی از تهدیدها مواجه‌اند که عموماً ناشی از الگوهای طراحی و مدیریت این فضاها است. این الگوها بسیار متنوع‌اند و گاه بسیار پنهان عمل می‌کنند. از خصوصی‌سازی و تجاری‌سازی فضاهای عمومی گرفته تا ساخت فضاهای فرهنگی شبه‌عمومی و حتی تحت لوای استراتژی حفاظت از بافت‌های تاریخی، همگی با هدف یکسان‌سازی فضا و اعیانی‌سازی آن در جهت اهداف گردشگران و طبقه مرفه شهری عمل می‌کنند. بدین ترتیب، برخی از افراد و فعالیت‌ها توسط این شیوه‌ها، محدود یا حذف می‌شوند. ویژگی مشترک تمامی این الگوها آن است که موجب کاهش سرزندگی فضاهای عمومی شده و تنوع فرهنگی آن‌ها را از بین می‌برند (لاو، تاپلین و اسچلد^۲، ۲۰۰۹).

در خصوص این مقوله، بر طبق نتایج مصاحبه‌ها، پنج زیرکد فرعی شناسایی شد که عبارت‌اند از: ۱- امکان دیدن و دیده شدن ۲- فرصت ابراز وجود ۳- امکان پیگیری مطالبات جمعی ۴- امکان انجام فعالیت‌های فرهنگی و ۵- امکان گردهمایی و برگزاری رویدادها. جواب یکی از مصاحبه‌شوندگان در این مورد چنین است:

خیابان اجتماع‌پذیر باید دارای فضایی باشد که بتوان فعالیت‌های فرهنگی از قبیل مراسم عزاداری یا سایر مراسم مذهبی را در آن برپا داشت. همچنین برپایی کنسرت، تئاتر و نمایشگاه‌های مختلف در گره‌های خاصی از فضای خیابان برای اجتماع‌پذیر بودن آن ضروری است. نکته دیگر به نظر من چون فضای عمومی به‌عنوان نمود فضایی عرصه عمومی یک جامعه است؛ تدارک یک فضا برای مطالبات سیاسی و اجتماعی مردم از کارکردهای اصلی یک خیابان اجتماع‌پذیر باید باشد.

در مقوله حیات جمعی، نتایج بخش کمی، نظرات کارشناسان را تأیید نکرد و پایین بودن میانگین پاسخ‌های کاربران بدین معنی بود که از چنین فعالیت‌هایی در خیابان ولیعصر حمایت نمی‌کنند. البته با توجه به سابقه تاریخی خیابان ولیعصر و نقش کلیدی آن در کنش‌های جمعی شهر تهران در مقاطع تاریخی حساس و همچنین با توجه به وجود فضاهای ویژه، بناها و المان‌های فرهنگی متعدد در این خیابان، این مقوله نیاز به پژوهش‌های بیشتری دارد. در واقع باید مشخص شود که دلایل عدم حمایت و ترجیح معیارهای مربوط به حیات جمعی از نظر کاربران چیست.

در مجموع، نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل دیدگاه کاربران نشان می‌دهد که معیارهای فردگرا نسبت به معیارهای جمع‌گرا بیشتر ترجیح داده می‌شوند. این بدان معنی است که اجتماع‌پذیری برای کاربران خیابان ولیعصر، بیش از آنکه از جنس ارتباط و تعامل باشد، از جنس حضور در فضا است. این الگوی مفهومی، با نظرات هانا آرنست همسو است. آرنست این‌گونه اجتماعات را جمعیتی مرکب از افراد تنها و تک افتاده توصیف می‌کند؛ یعنی تجمع افراد در یک مکان بدون پیوند یا یکدیگر. در این حالت، نوعی فردگرایی بر روابط انسان‌ها حاکم می‌شود، مردم با یکدیگر پیوندهای اجتماعی برقرار نمی‌کنند و تکلیفی اجتماعی برای خودشان قائل نمی‌شوند (جانسون^۳، ۲۰۰۱).

نتیجه‌گیری

¹ Andersson

² Low, Taplin & Scheld

³ Johnson

علیرغم گستردگی و تعدد شاخصه‌های اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی در منابع مکتوب و پژوهش‌های داخلی و خارجی، در پژوهش حاضر سعی شد تا این شاخص‌ها از دیدگاه متخصصین آشنا به خیابان ولیعصر شناسایی شود. مزیت این کار آن بود که مشخص شد از بین شاخصه‌های اجتماع‌پذیری شناسایی شده از سوی متخصصین، کدام موارد در اولویت انتخاب کاربران خیابان ولیعصر قرار دارند. بعد از تحلیل محتوای مصاحبه‌های متخصصین، هفت معیار اجتماع‌پذیری به‌عنوان معیارهای مؤثر بر سرزندگی خیابان ولیعصر جمع‌بندی شد. سه مورد از این هفت معیار مورد تأیید کاربران قرار نگرفت. به‌طور کلی معیارهایی که حالت جمع‌گرایانه‌تر داشتند، از سوی کاربران کمتر ترجیح داده شدند. در مقابل، معیارهایی مانند «پرسه‌زنی و حضور افراد پیاده در خیابان»، «حضورپذیری و توقف‌های طولانی»، «تنوع در الگوهای رفتار و فعالیت» و «پاسخ‌گویی فضا به نیازهای زندگی روزمره» مهم‌ترین ترجیحات کاربران در این مؤلفه بودند. این نتایج نشان‌دهنده این اصل است که در اجتماع‌پذیری فضای خیابان ولیعصر، مواردی که حالت فردگرایانه دارند یا با اختیار فردی قابل انجام هستند، از سوی کاربران بیشتر ترجیح داده می‌شوند.

در راستای پاسخ به سؤال دوم پژوهش، نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل یافته‌ها برای کاربری آن در برنامه‌ریزی سرزندگی فضاهای عمومی شهری با رویکرد اجتماع‌پذیری بدین صورت قابل جمع‌بندی است:

۱- نسبت اجتماع‌پذیری با سرزندگی فضاهای عمومی در یک مدل نظری کلان‌تر قابل فهم است. باوجوداینکه اجتماع‌پذیری، یکی از مؤلفه‌های مؤثر بر سرزندگی فضاهای عمومی است، اما خود، حاصل مؤلفه‌های دیگری است که نقش زمینه‌ای در این مورد دارند. در واقع اگر سرزندگی فضاهای عمومی را در قالب یک مدل مفهومی چندبعدی تصور کنیم، اجتماع‌پذیری، یکی از ابعاد این مدل خواهد بود. ابعاد دیگر مدل شامل مؤلفه‌هایی مانند شامل شدن، دسترس‌پذیری، آسایش، امنیت، کاربری، و حس مکان است که پیش‌زمینه‌ای بر تحقق اجتماع‌پذیری هستند.

۲- برخی از معیارهای اجتماع‌پذیری، به‌طور مستقیم موجب سرزندگی فضاهای عمومی می‌شوند و این ارتباط و پیوستگی تا حدی است که شاخصه‌های مذکور، اغلب در ادبیات نظری، معادل و مصداق سرزندگی قلمداد می‌شوند (مانند حضورپذیری، پیاده‌محوری، و تنوع الگوهای رفتار و فعالیت). اما برخی دیگر از معیارها، به‌عنوان متغیرهای واسطه، حضور متغیرهای دسته اول را تسهیل می‌کنند (مانند تعاملات اجتماعی، حیات شبانه، زندگی روزمره، و حیات جمعی). در پژوهش حاضر سعی شد چنین تفکیک و تمایزی بین دو دسته از معیارهای مورد بررسی صورت گیرد. اما نکته مهم اینجا است که معیارهای دسته اول، عموماً از طریق اقدامات طراحی و برنامه‌ریزی قابل‌بهبود و ارتقا هستند که هم‌اکنون بخشی از رسالت جامعه شهرداری کشور به این امر اختصاص یافته است. اما عوامل دسته دوم، ماهیتی ساختاری و فرابرنامه‌ریزی دارند و بیشتر متأثر از ساختارهای کلان سیاسی و حاکمیتی، هنجارهای جامعه‌شناختی و الگوهای رفتاری جامعه می‌باشند؛ بنابراین تغییر آن‌ها در کوتاه‌مدت به‌سادگی ممکن نیست.

۳- از سوی دیگر، هم معیارهای اجتماع‌پذیری و هم معیارهای سرزندگی، هر دو متأثر از ساختارها و سیاست‌های کلان حاکم بر عرصه عمومی کشور هستند. اینکه هر یک از مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری، در چه حد از شدت و ضعف و با چه نسبتی در یک فضای عمومی وجود داشته باشد، ارتباط زیادی به کلان‌ساختارهای سیاسی و حاکمیتی، پارادایم‌های تولید فضا و الگوهای فرهنگی و رفتاری اعضای آن جامعه دارد. این همان نکته‌ای است که بایستی در برنامه‌ریزی فضاهای عمومی مورد توجه قرار گیرد. اما متخصصان برنامه‌ریزی، اغلب توجه چندانی به آن ندارند و ایده‌هایی آرمانی و بعضاً شعارگونه در تطابق با ادبیات نظری جهانی برای فضاهای عمومی ارائه می‌دهند که در عمل، قابلیت اجرایی چندانی ندارد. درحالی‌که بهره‌گیری از ایده‌های کاربران فضاهای عمومی به‌عنوان ذینفعان مستقیم این فضاها، می‌تواند نتیجه بهتری در برنامه‌ریزی فضاهای عمومی داشته باشد. زیرا ایده‌های آن‌ها، جهان‌شمول و آرمان‌گرا نیست. بلکه حاصل تجارب زیسته آن‌ها از فضاهای عمومی می‌باشند.

۴- نتیجه مطالعات پیمایشی و میدانی در خیابان ولیعصر نیز نشان داد که اجتماع‌پذیری به‌صورت گره‌های مشخصی در این خیابان وجود دارد که این گره‌ها از طریق انجام مطالعات پیمایشی، کاملاً قابل‌شناسایی و ارزیابی هستند. میدان تجریش، باغ فردوس، میدان ونک، میدان ولیعصر، چهارراه ولیعصر و محدوده‌های دارای پارک‌های بزرگ مانند پارک ملت از جمله این گره‌ها محسوب می‌شوند. با این حال علیرغم اینکه تفاوت چشمگیری بین بخش‌های شمالی و جنوبی خیابان از نظر میزان اجتماع‌پذیری وجود دارد و بخش پایین‌دست خیابان به‌ویژه حدفاصل خیابان انقلاب تا میدان راه‌آهن با چالش جدی در تمام مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری و متعاقباً سرزندگی مواجه است؛ اما اقدامات نسنجیده و دستوری مدیریت شهری تهران در سال‌های اخیر، منجر به از دست رفتن بخش عمده‌ای از فضای اجتماعی و کارکردهای اجتماعی خیابان ولیعصر در سرتاسر فضای این خیابان شده است.

منابع

- پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۹۸). جستاری پیرامون مفهوم و جایگاه سرزندگی. *مجله گفت‌مان طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس*، (۱) ۴۵-۵۳.
- جانسون، پاتریشیا آلتنبند. (۲۰۰۱). *فلسفه هانا آرت*. ترجمه خشایار دیهیمی. تهران: طرح نو.
- رضایی‌نیا، حسن. (۱۳۹۷). تبیین سازوکارهای تولید اجتماعی فضاهای عمومی در شهر تهران. رساله منتشرنشده دکتری. دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- ژیلینتس، آندژی. (۲۰۰۷). *فضا و نظریه اجتماعی*. ترجمه محمود شورچه. تهران: انتشارات پرهام‌نقش.
- طهماسبی، فرخ؛ نظم‌فر، حسین؛ قنبری، ابوالفضل و رضایی‌نیا، حسن. (۱۳۹۹). ارزیابی و تحلیل ترجیحات معیارهای سرزندگی شهری در خیابان ولیعصر تهران. *مجله شهر پایدار*، (۱) ۳، ۴۱-۵۸.
- علیخواه، فردین و شادمنفعت، معصومه. (۱۳۹۵). عشاق و شهر؛ مطالعه‌ای درباره جوانان و فضاهای عمومی در شهر رشت. *تحقیقات فرهنگی ایران*، (۱) ۹، ۱۴۹-۱۷۶.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۹۱). پرسه زنی در شهر به‌مثابه امری فرهنگی. *حرفه هنرمند*، ۴۱، ۱-۷.
- کاظمی، عباس. (۱۳۹۲). *پرسه‌زنی و زندگی روزمره ایرانی*. تهران: انتشارات فرهنگ جاوید.
- لنگ، جان. (۱۹۸۷). *آفرینش نظریه معماری؛ نقش علوم رفتاری در طراحی محیط*. ترجمه علیرضا عینی‌فر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محمدپور، احمد. (۱۳۸۹). *فراروش بنیان‌های فلسفی و عملی روش تحقیق ترکیبی در علوم اجتماعی و رفتاری*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- مدنی‌پور، علی. (۱۹۹۸). *تهران ظهور یک کلانشهر*. ترجمه حمید زرآزوند. تهران: انتشارات پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مدنی‌پور، علی. (۲۰۰۳). *فضاهای عمومی و خصوصی شهر*. ترجمه فرشاد نوربان. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مرتاض‌مهربانی، الناز؛ منصوری، سیدامیر و جوادی، شهره. (۱۳۹۶). رویکرد منظر در ایجاد سرزندگی خیابان ولیعصر با تأکید بر ایجاد حس مکان، نمونه موردی: خیابان ولیعصر. *باغ نظر*، (۵۵) ۱۴، ۵-۱۶.
- معینی، محمدمهدی. (۱۳۹۱). *خیابان‌های معاصرپذیر، محل درنگ و ماندن*. تهران: سازمان زیباسازی شهر تهران.

References

- Alikhah, F., & Shad Manfat, M. (2016). Lovers and the city; A study about youth and public spaces in Rasht. *Iranian Cultural Research*, 9(1), 149-176. (In persian)
- Andersson, C. (2016). Public space and the new urban agenda. *The Journal of Public Space*, 1(1), 5-10.
- Bajcinovci, B. Q., Gjinolli, I., & Beqiri, R. (2018). Measuring Vitality of the Ottoman Public Space in Kosovo Cities. *Journal of Science, Humanities and Arts-JOSHA*, 5(4), 10-11.
- Buijs, A. E., Elands, B. H., & Langers, F. (2009). No wilderness for immigrants: Cultural differences in images of nature and landscape preferences. *Landscape and urban Planning*, 91(3), 113-123.
- Carmona, M., De Magalhaes, C., & Hammond, L. (2008). *Public space: the management dimension*. London: Routledge.
- Carr, S., Stephen, C., Francis, M., Rivlin, L. G., & Stone, A. M. (1992). *Public Space (Cambridge Series in Environment and Behavior)*. Cambridge University Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach*. Sage publications.
- Fakuhi, N. (2012). Wandering the city as a cultural thing. *Herfeyeh Honarmand*, 41, 1-7. (in persian)
- Garvin, A. (2016). *What makes a great city*. Island Press.
- Gehl, J. (2007). Public spaces for a changing public life. In C. W. Thompson & P. Travlou (Eds.), *Open space: People space* (pp. 23-30). Taylor & Francis.
- Gillenitz, A. (2007). *Space and Social Theory* (M. Shoorcheh, trans.). Tehran: Parhamnoghsh Publications. (in persian)
- Helmreich, W. B. (2013). *The New York nobody knows*. Princeton University Press.
- Hubbard, P., & Lyon, D. (2018). Introduction: Streetlife—the shifting sociologies of the street. *The Sociological Review*, 66(5), 937-951.
- Johnson, P. (2001). *Philosophy Hannah Arendt* (K. Deihimi, Trans.). Tehran: new design. (in persian)
- Kayden, J. S. (2000). *Privately owned public space: the New York City experience*. John Wiley & Sons.
- Kazemi, A. (2013). *Wandering and Iranian daily life*. Tehran: Farhang Javid Publications. (in persian)
- Lang, J. (1987). *Creation of architectural theory; The role of behavioral sciences in environmental design* (A. Aeinifar, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (in persian)

- Langsraa, ,, & aa n ee iik, R. (2013). Cheeenging the 'end of pubcccspsc': A oomparvvve analysis of publicness in British and Dutch urban spaces. *Journal of Urban Design*, 18(3), 429-448.
- Lawson, B. (2007). *Language of space*. Routledge.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell.
- Lofland, L. H. (2017). *The public realm: Exploring the city's quintessential social territory*. Routledge.
- Low, S., Taplin, D., & Scheld, S. (2009). *Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity*. University of Texas Press.
- Lu, S., Huang, Y., Shi, C., & Yang, X. (2019). Exploring the associations between urban form and neighborhood vibrancy: A case study of Chengdu, China. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 8(4), 165.
- Madnipour, A. (1998). *Tehran The Rise of a Metropolis* (H. Zarazvand, Trans.). Tehran: Urban Planning and Processing Publications. (in persian)
- Madnipour, A. (2003). *Public and private spaces of the city* (F. Nourian, Trans.). Tehran: Urban Processing and Planning Company. (in persian)
- Moeini, M. (2012). *Social streets, a place to linger and stay*. Tehran: Tehran City Beautification Organization. (in persian)
- Mohammadpour, A. (2010). *Fararosh Philosophical and Practical Foundations of Combined Research Methods in Social and Behavioral Sciences*. Tehran: Jamehshenasan Publications. (in persian)
- Montgomery, J. (1995). Editorial urban vitality and the culture of cities. *Planning Practice & Research*, 10(2), 101-110.
- Mortaz Mehrabani, A., Mansoori, S., & Javadi, S. (2017). Landscape approach in creating vitality of Valiasr Street with emphasis on creating a sense of place, case study: Valiasr Street. *Bagh-e Nazar*, 14(55), 5-16. (in persian)
- Pakzad, J. (2019). An Inquiry into the Concept and Status of Vitality. *Journal of Urban Design Discourse, Tarbiat Modares University*, 1(1) 45-53. (in persian)
- Park, K., Ewing, R., Sabouri, S., & Larsen, J. (2019). Street life and the built environment in an auto-oriented US region. *Cities*, 88, 243-251.
- Paumier, C. (2007). *Creating a Vibrant City Center*. (ULI) Urban Land Institute Washington DC.
- Peters, K., & De Haan, H. (2011). Everyday spaces of inter-ethnic interaction: the meaning of urban public spaces in the Netherlands. *Leisure/Loisir*, 35(2), 169-190.
- PPS Organization. (2009). *What Makes a Successful Place?* [WebSite]. Retrieved 2017, Nov. 12, from <https://www.pps.org/reference/grplacefeat/>
- Rastegar, N., Ahmadi, M., & Malek, M. (2014). Factors affecting the vitality of streets in downtown Johor Bahru city. *Indian Journal of Scientific Research*, 7(1), 361-374.
- Rezaeinia, H. (2018). Explaining the mechanisms of social production of public spaces in Tehran (Doctoral dissertation, University of Tehran). (in persian)
- Sepe, M. (2017). The Role of Public Space to Achieve Urban Happiness. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 2(4), 724-733.
- Tahmasebi, F., Nazmafar, H., Ghanbari, A., & Rezaeinia, H. (2020). Evaluation and Analysis of Urban Vitality Criteria Preferences in Valiasr St., Tehran. *Shahr Paydar Journal*, 3(1), 41-58. (in persian)
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *Sage handbook of mixed methods in social and behavioral research*. SAGE publications.
- Varna, G., & Tiesdell, S. (2010). Assessing the publicness of public space: The star model of publicness. *Journal of Urban Design*, 15(4), 575-598.
- Whyte, W. (1980). *Social life of small urban space*. Project for Public Spaces, US nonprofit organization for creating and sustaining public places.